

ročník LX

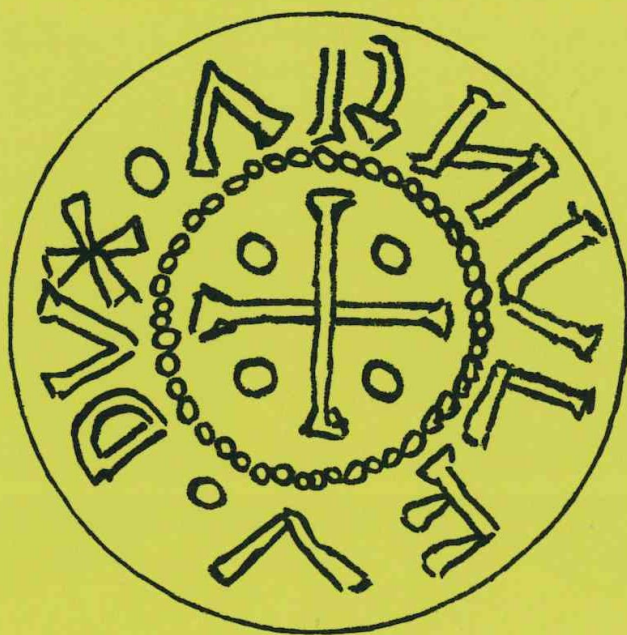
5

2005 •

numismatické listy

národní muzeum/česká numismatická společnost

- Pamětní medaile Státního ústředního archivu v Praze, 2004 / patinovaný tombak, 80 mm / foto J. Hrdý

- Pamětní medaile města Vamberka, 2004 / patinovaný tombak, část postříbřena, 70 mm / foto J. Hrdý

(K diskusi o klopování a kvečování, jejich významu a sledu ve výrobním procesu)

Technologická stránka výroby mincí v kutnohorském Vlašském dvoře v období vrcholného středověku byla objasněna především zásluhou průkopnické práce Em. Lemingera,¹ ale pouze v hrubých rysech. V četných otázkách, někdy i zásadního významu, proto dodnes naše numismatika, možno říci, tápe. Na čelném místě mezi těmito otázkami stojí problematika výroby mincovních střížků v průběhu 14. a 15. století a reflexe této výrobní technologie na kvalitě samotných mincí, a to především s ohledem na průkazné zhoršení kvality mincovní produkce kutnohorské „manufaktury“ ve druhé polovině 14. století.

Před nedávnem bylo v domácí numismatické literatuře publikováno v rámci obsáhlejších studií několik technologických tezí, které zásadním způsobem korigují dosavadní představy o mincovní výrobě vrcholného středověku. Jedná se především o problematiku finálních mincířských operací klopování a kvečování, otázku jejich významu a jejich zařazení ve sledu úkonů technologického procesu výroby mince ve středověké, konkrétně kutnohorské mincovně.

1. čištění kovu
2. míšení kovu

² Pro dobu, kterou se zde chceme zabývat (14. a 15. stol.) jde o: nařízení Václava IV. z roku. 1408 – viz: HÁNA, Jiří: *Pražské groše Václava IV. z let 1378–1419*, Plzeň 2003, s. 91; skladbu „*Hádání Prahy s Kutnou Horou*“ – viz: DAÑHELKA, J.: *Husitské skladby Budyšinského rukopisu*, Praha 1952; ilustrované iniciály Smíškovského kancionálu a relace minciřských konšelů nejvyššímu mincmistrovi z r. 1599, viz: PÁNEK, Ivo: *Technologie výroby střížků v kutnohorské mincovně na počátku 15. století*, Num. listy 27, 1972, s. 6; popis jezuity J. Kořínka z r. 1675 – viz: KOŘÍNEK, Jan: *Staré paměti kutnohorské*, Kutná Hora 1997, s. 98.

³ Srov. práce na toto téma: LEMINGER, E.: *Královská mincovna. + Dodatky*; PÁNEK, I.: *Technologie výroby*; NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela: *Základy numismatiky*, Praha 1986; VOREL, Petr: *Od pražského groše ke koruně české*, Praha 2000; VORLOVÁ, Dagmar: *Hromadný nálezy pražských grošů z Hradce Králové*, Hradec Králové 2002.

⁴ Starší prameny k této problematice nejsou známy.

⁵ LEMINGER, E.: *Královská mincovna... a Dodatky.*

3. odlévání cánů
4. stříhání farfulí (čtverečků)
5. stříhání plátů (kroužků)
6. zmítání (žihání)
7. klopování (zakulacování)
8. kvečování (rovnání)
9. lorování (bělení)
10. ražba

Tyto představy o středověké mincovní výrobě byly zcela nedávno korigovány P. Vorlem⁷ a především D. Vorlovou při jinak vyčerpávajícím zpracování hromadného nálezu pražských grošů z Hradce Králové.⁸ Oba autoři na základě obšírného rozboru a interpretace mechanických stop po nástrojích na několika mincích z inkriminovaného nálezu předpokládají, že výrobní procesy klopování a kvečování byly prováděné až po ražbě – tedy s hotovými – vyraženými mincemi. Z technického i historického hlediska však považují tuto hypotézu za chybnou! Oprávněnost svého tvrzení se pokusím doložit následující argumentací založenou na mechanickém studiu a rozboru uvedených stop na mincích, na experimentu i na svědectví známých archivních pramenů:

1. D. Vorlová předložila několik makrosnímků mechanických stop po nástrojích, které interpretuje jako „*stopy po otisku čelistí kvečovacích kleští*.“⁹ Pokud by se skutečně jednalo o otisk uvedeného nástroje, jehož úloha měla spočívat¹⁰ v sevření sloupku mincí, které byly následně po obvodu otloukány do kulata, pak by tyto stopy nemohly být z obou stran mince! V citované práci D. Vorlové jsou bohužel obrazově dokumentované jen stopy po jedné straně. Na groších (obr. 1) je vidět, že stopa je po obou stranách mince. Uvážíme-li navíc, jak hluboké a výrazné jsou tyto stopy, musíme téměř nevyhnutelně rezignovat na myšlenku, že vznikly ručně vyvozeným tlakem na rukojeti v tomto případě klopovacích¹¹ kleští. Tak hlubokou stopu dokáže v mincovním kovu za studena stěží vytvořit prudký úder kladivem. Konečně lze také předpokládat, že čelisti kleští, které měly udržet pohromadě sloupek mincí, měly mnohem větší plochu, než zanechal v otisku nástroj na mincích královéhradeckého depotu (viz také klopovací kleště na obr. 5). Zároveň předpokládám, že by i v otisku, byl-li proveden až po ražbě, zůstaly stopy mincovního obrazu. Experimentálně lze snadno doložit,¹² že ani opakovaným kontaktním namáháním za studena, za statických i dynamických podmínek, není prakticky možné zbavit kovový střížek obrazu ražby, a to i při redukcích přesahujících 50 %.

.....

⁶ PÁNEK, I.: *Technologie výroby*, s. 7.

⁷ VOREL, P.: *Od pražského groše*, s. 52–56, zejm. pozn. č. 28 a 29.

⁸ VORLOVÁ, D.: *Hromadný nález*, s. 44–50.

⁹ VORLOVÁ, D.: *Hromadný nález*, s. 44 a 45; oba autoři zmíněných prací (P. Vorel, D. Vorlová) a před nimi také PETRÁŇ, Zdeněk – RADOMĚRSKÝ, Pavel: *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*, Praha 2001, na základě Lemingerových *Dodatků* chybně převrací význam operací klopování a kvečování. Lemingerův omyl v *Dodatcích* komentoval již PÁNEK, J.: *Technologie výroby*, s. 4, především pozn. 16. Významem obou pojmů se budeme zabývat dále v rámci tohoto příspěvku.

¹⁰ Dále doložím, že jde o operaci klopování a tedy o klopovací kleště.

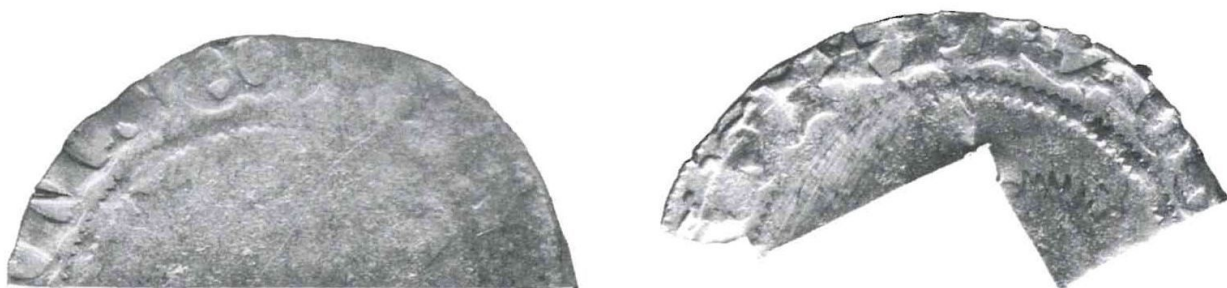
¹¹ Viz předchozí poznámka.

¹² Při experimentu byla běžná rakouská jednokorunová mince z r. 1894 rozlisována na plech o tloušťce 0,6 mm (z původních 1,3 mm) a stopy obrazu i opisu byly stále zřetelné.

• Obr. 1. Detaily stop po nástrojích na pražských groších Jana Lucemburského (nahore – av., rv.) a Václava IV. (dole – av., rv.), zvětšeno

2. Další obrázky v práci D. Vorlové mají dokumentovat „*stopy po druhotném klopování již vyražené mince*.“¹³ Experimentálně jsem v této souvislosti ověřoval, zda skutečně může mince na minci, z téhož kovu, podobnou stopu zanechat (obr. 2 a 3).¹⁴ Dospěl jsem k závěru, že je to dobře možné, ovšem s otiskem hrany mince zůstává v sousední minci také otisk mincovního opisu. Skutečnost, že negativní otisk části obrazu či opisu na uvedených ražbách královéhradeckého nálezu zcela chybí, dle mého názoru jasně dokládá, že otisk hrany vznikl před ražbou a nikoliv až po ní. Kategoricky lze v souvislosti s hypotézou o „*druhotném klopování*“ vyloučit vznik poměrně velkých hladkých ploch. Jak jsem doložil výše uvedeným experimentem, musely by na ploše zůstat deformované stopy původní ražby. Současně lze na uvedených experimentálních vzorcích sledovat, že otisk mincovního obrazu je nejintenzivnější na okraji a směrem od okraje do středu mince mizí. To lze vysvětlit rozložením tlakového napětí, které se nejvýrazněji projevuje právě na ostrých hranách (okraji mince a reliéfu písma), nikoliv na hladkých plochách.

• Obr. 2. Dva fragmenty pražského groše Václava IV. použité ke vzájemnému otisku, stav před experimentem, zvětšeno

•••••

¹³ VORLOVÁ, D.: *Hromadný nález*, s. 46–47.

¹⁴ Pro experiment jsem použil dvou fragmentů pražského groše Václava IV., které zůstaly po provedení jakostní zkoušky. Viz HÁNA, J.: *Pražské groše Václava IV. z let 1378–1419*, Plzeň 2003, s. 146, groš č. 17.

Zbývá ještě v této souvislosti vysvětlit slabší ražbu v prohlubních. Ta, jak je vidět z makro-snímků v uvedené práci D. Vorlové, není deformovaná, jak bychom museli předpokládat v případě, kdy by byla inkriminovaná plocha zatlačena na stávající pozici okrajem sousední mince během kvečování po ražbě. To ukazuje na skutečnost, že slabý mincovní obraz vznikl přímým otiskem ražební matrice. Jak je to možné, když je uvedená plocha „hluboko“ pod úrovní sousedních, ostře a hluboce ražených ploch? Při procesu tváření se uplatňuje tzv. plastická a elastická složka deformace, tzn. že v průběhu tváření – v našem případě ražby – dochází k mnohem větším deformacím, než je ve výsledném efektu zřejmé. Tvářený materiál se totiž vrátí přesně o onu elastickou složku deformace zpět k výchozímu stavu (odpruží). Tím lze, dle mého názoru, vysvětlit stopy ražby také na ztenčených místech střížků.

Ke snadnému vyvrácení teorie o „druhotném klopování“ však postačí vedle experimentu i prostá logická úvaha: Procesem ražby – čili dynamickým tlakem dvou relativně rovných ploch razidel proti sobě, mezi něž je vložen tvářený polotovar – střížek – musí zákonitě dojít k úplnému plošnému vyrovnání čerstvě vyražené mince. Každé mince! Proč tedy ještě mince „druhotně“ rovnat ve sloupku?!

• Obr. 3. Dva fragmenty pražského groše Václava IV. použité ke vzájemnému otisku, stav po experimentu, zvětšeno

3. Důkladnější analýzu zasluhuje rovněž popis obrázku „dobře dochovaného exempláře groše krále Karla (č. K – 411) s výraznými stopami jednotlivých fází technologie jeho výroby...“ (s. 50 práce D. Vorlové). Autorka popisuje ražbu na vyhnutém přesahujícím okraji mince a tuto skutečnost považuje za další důkaz „druhotného kvečování“. Podle mého názoru neprávem. Deformace mohla stejně dobře vzniknout během ražby. Okraje ražebních matric jistě netvořila ostrá, geometricky přesná hrana. Plocha razidla musela také o něco přesahovat přes obraz, protože jinak by se rubní část obrazu z druhé strany přesahu vůbec nevyrazila!

4. Skutečnost, že operace klopování a kvečování probíhaly před ražbou, by mohly dokumentovat také sporadicky v mincovních nálezech přicházející neražené mincovní střížky, které nesou stopy po provedení těchto operací. Jejich svědectví však nemůže být přijato bez výhrad, neboť nevíme, zda pocházejí skutečně z vládní mincovny (mohlo se jednat o nemincovní podvrh). Také v případě, že bychom jejich původ v oficiální dílně připustili, nutí nás okolnost, že unikly výstupní kontrole mincovny, k alternativní úvaze o jejich možném klopování a kvečování stejně před ražbou jako společně s hotovými mincemi.

5. Dosud jsme snášeli pouze technické důkazy ke zpochybnění uvedené hypotézy. Proti ní však současně mluví také pramenné – a tedy ryze historické argumenty, které autoři při kompi-

laci nových teorií prostě ignorovali. Jde především o písemné prameny, které, ač pocházejí z doby o sto a více let pozdější, nás informují buď přímo o starém mincovním díle,¹⁵ nebo o technologii, která byla, a to nesmíme pouštět ze zřetele, navýsost konzervativní a sami mincíři se zavádění jakýchkoliv „novot“ někdy až zoufale bránili.

Tak o kvečování nás informuje především provozní řád šmiten z roku 1408,¹⁶ z něhož jednoznačně vyplývá zařazení této operace do šmiten, tedy do těch dílen mincovny, ve kterých probíhaly přípravné technologické operace. Konkrétní bod tohoto nařízení, který se výslovně týká operace kvečování, je zároveň v textu listiny kladen do souvislosti s mincířskými konšely.¹⁷

Původní – správnější – Lemingerova rekonstrukce mincířského díla vycházela ze zprávy mincířských konšelů nejvyššímu mincmistrovi z roku 1599, kde je vyličen proces úpravy mincovních střížků před ražbou: „*Nejprve cány když se v minci odváží, v šmitně kladivý se rozbíjejí, do ohně se dávají, na kusy se řezí, přebíjejí, vortují, klopují, několikráte kladivý s velikou prací kvečují, tak že jeden kus než k místu vypraven bude, skrze několiké ruce a oheň jíti musí.*“¹⁸ Z této relace jasně vyplývá zařazení operací klopování a kvečování do etapy výroby polotovaru pro ražbu; současně je zde zřejmý také sled těchto dvou operací i jejich vzájemná náročnost.

Dalším pramenem, který nás informuje o operacích klopování a kvečování, jsou *Staré paměti kutnohorské* Jana Koříňka, poprvé vydané v roce 1675. Jde sice o relativně pozdní pramen, avšak řada dalších míst textu dokládá jeho dobrou spolehlivost.¹⁹ Jezuita Kořínek klade rovněž operace klopování a kvečování ve svém výčtu jednoznačně před ražbu.

Domnívám se, že předešlých pět bodů, podložených historickými prameny i experimentem zřetelně dokladuje neudržitelnost „nové teorie“, která hovoří o „druhotném klopování a kvečování“, tedy o zaokrouhlování a vyrovnávání mincovních střížků po ražbě. Považuji za nezbytnou rehabilitaci původního sledu výrobních operací, tj. v tom pořadí, v jakém byl uveden v úvodu tohoto příspěvku.

Zbývá ještě zdůvodnění správných významů pojmů výrobních operací klopování a kvečování. Em. Leminger podal v prvním i druhém případě²⁰ výklad obou operací dosti stroze a zmatečně, takže z Lemingerovy interpretace vycházet nelze. Podle I. Pánka plyne z pozdějších kutnohorských popisů,²¹ že střížky se nejdříve klopovaly a teprve potom kvečovaly. Pozdějšími zprávami je zde zřejmě myšleno líčení mincířských konšelů v relaci nejvyššímu mincmistrovi z roku 1599²² a zřejmě i veršování Koříňkových *Starých pamětí kutnohorských*.²³ Ve druhém z pramenů je navíc explicitně uvedeno: „*Krouží Klopíř. / Klopíři okrouhlé dělali. ... Rovná Štosíř. / Štosíři z křivolakých rovné činili.*“

•••••

¹⁵ KOŘÍNEK, J.: *Staré paměti*.

¹⁶ PÁNEK, I.: *Technologie výroby*, s. 2–3 v plném znění.

¹⁷ „*Král povzbuzuje mincířské konšely, aby zvýšili dozor a zvláště dbali, aby při kvečování nepřicházely s pláty do styku popel, pivo nebo jiná věc, která by mohla znečistit minci, ale pouze čistá voda, jak stojí psáno výše.*“

¹⁸ LEMINGER, E.: *Královská mincovna*, s. 34.

¹⁹ Spolehlivě informuje např. o mincovním řádu z r. 1407 i zmíněném provozním řádu šmiten z r. 1408 KOŘÍNEK, J.: *Staré paměti*, s. 91, s. 94.

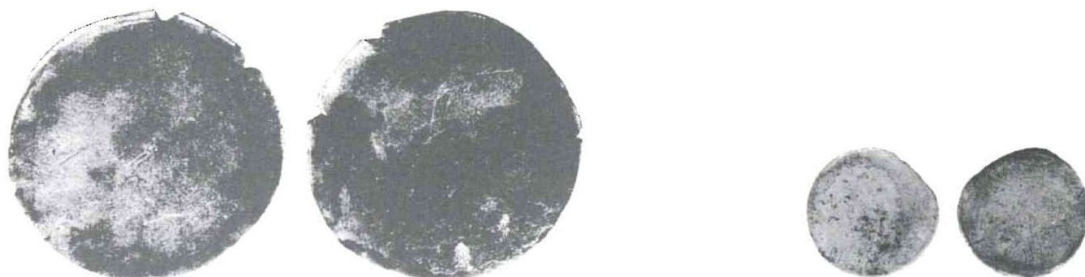
²⁰ LEMINGER, E.: *Královská mincovna*, s. 34; TÝŽ: *Dodatky*, s. 10.

²¹ PÁNEK, I.: *Technologie výroby*, s. 4.

²² LEMINGER, E.: *Královská mincovna*, s. 33.

²³ KOŘÍNEK, J.: *Staré paměti*, s. 98.

V neposlední řadě nás ke správnému výkladu významu obou operací může dovést také slovní základ jejich pojmenování. Oba výrazy pocházejí z němčiny. Klopování odvozené od německého *klopfen* ve významu klepat, ťukat a kvečování od německého *quetschen* ve významu mačkat, drtit. K plošnému vyrovnání střížků bylo přitom bezpochyby zapotřebí větších sil a tedy i prudších úderů, zatímco ke stloukání hran stačilo pouhé otukávání; prudký úder by narušil soudržnost sloupku drženého kleštěmi a ten by se rozsypal.

• Obr. 4. Neražené střížky pražského groše (? nalezen s pražskými groši Václava IV.) a kruhového peníze (? nalezen s kruhovými penězi se lvem). Především u grošového střížku jsou zřetelné stopy po klopování (okovávání hrany)

Při klopování se užívalo speciálních kleští, jimiž se sevřel sloupek střížků, který byl následně oklepáván údery kolmo na osu sloupku proto, aby se střížky zbavily ostrých otřepů vzniklých během vystřihování nebo roztloukání „*kúsku*“²⁵ a aby střížky získaly podobu bližší ideálnímu kruhovému tvaru.²⁶ Jak tato operace probíhala, můžeme vidět na vyobrazení z malovaného okna schaffhausenského mincmistra Wernhera Zenkgraffa z roku 1565 (obr. 5).

Když byly okraje mincovních střížků uspokojivě klopováním zakulaceny, postoupily střížky k další operaci – kvečování, kde tak, jak byly narovnané ve sloupku během klopování, je postavil kvečír (štosír) na kovadlinu a držel-li sloupek pohromadě, mohl se pokusit vyrovnat střížky jedním silným úderem na celý sloupek, jak to známe z vyobrazení ve Smíškovském kancionálu.²⁷ Pokud by měl ale kvečír pro tento úkon sestavovat střížky nově do sloupku, zabralo by to víc času a vyžadovalo větší námahy než kvečování střížků jednotlivě. Asi proto se také setkáme na historických vyobrazeních mnohem častěji s kvečováním jednotlivých střížků²⁸ (obr. 6).

Středověká a novověká technická historie má ve srovnání např. s historií politickou zásadní handicap. Je jím nedostatek pramenů, a to citelný nedostatek. Jeho příčinu je třeba vidět především v ochraně know-how jednotlivých výrobců a řemeslníků i celých cechů, anebo naopak ve všednosti některých technologií, které nestály za zaznamenání. Protože bylo mincovnictví ve své době zvláště privilegovaným, důležitým, ceněným a váženým řemeslem, stávalo se i tajemstvím výroby mince střeženým a předávaným pouze ústní tradicí a manuální výchovou z mistra na učně. Proto máme dnes k dějinám mincovní techniky tak málo pramenů, a proto známe dnes historii vývoje zejména

²⁴ Tamtéž, s. 98–99.

²⁵ PÁNEK, I.: *Technologie výroby*, s. 5.

²⁶ CASPAR, H.: *Münztechnik auf historischen Bilddokumenten, Numismatische Beiträge, Sonderheft 1*, Berlin 1974, s. 22.

²⁷ LEMINGER, E.: *Královská mincovna*, s. 34, obr. 12; PÁNEK, I.: *Technologie výroby*, s. 6, obr. 2.

²⁸ Srov. CASPAR, H.: *Münztechnik*.

• Obr. 5. Mincíř klopující sloupek střížků sevřený v klopovacích kleštích / malované okno, Schaffhausen 1565 /

• Obr. 6. Mincíř kvečující jednotlivé střížky / malované okno, Schaffhausen 1565 /

středověké mincovní techniky pouze v hrubých rysech. Byla by proto škoda, kdyby studium dějin mincovní techniky zaváděly na slepou kolej neuváženě vykonstruované hypotézy, které navíc postrádají technicko-logický základ. Princip odborné práce proto nechává každou novou hypotézu projít nejprve výhnní diskuse a kritiky, než ji přijme za všeobecně uznávanou teorii. Také tento diskusní příspěvek byl veden snahou po otevření diskuse, která by mohla vést k tolik potřebnému prohloubení našich poznatků z dějin mincovní techniky.²⁹

•••••

Bemerkungen zu der Herstellungstechnologie in der mittelalterlichen Münzstätte

(Zur Diskussion über das Klopfen und Quetschen und deren Bedeutung und Reihenfolge in dem Herstellungsprozess)

Der Autor eröffnet Diskussion über die Problematik des Quetschens und Klopfens, der Herstellungsphasen in der Münzstätte in der Stadt Kutná Hora. Er reagiert auf die Erkenntnisse aus der Bearbeitung des Hortfundes der Prager Groschen in der Stadt Hradec Králové (s. VORLOVÁ, D.: *Hromadný nález pražských grošů z Hradce Králové*, Hradec Králové 2002 – *Hortfund der Prager Groschen aus Hradec Králové*, Hradec Králové 2002). Er legt beide Phasen eindeutig vor die eigentliche Prägung, was von ihm neben der mechanisch-visuellen Untersuchung der Spuren der Werkzeuge auf den Münzen und den Experimenten mit authentischem Münzmaterial auch durch die Analyse der historischen Quellen belegt wird. Mit den Ergebnissen seiner Forschung bemüht er sich, die Unmöglichkeit des „sekundären Klopfens und Quetschens“ zu belegen, über die D. Vorlová in ihrem Buch schreibt, und zugleich bemüht er sich, die Bedeutung der beiden technischen Prozesse in der Herstellung der Münzen zu klären.

Übersetzt von B. Vančura

•••••

²⁹ Příspěvek byl realizován za podpory VZ MSM 232100006 (DÚ 4).

Pražská židovská medaile Karla IV.

Tomáš Kleisner

Svůj záslužný soupis medailí s Karlem IV. otevírá Milan Baše takzvanou pražskou židovskou medailí z počátku 17. století. V druhém vydání pak navíc naznačuje, že medaile s rysem na lící straně by mohla souviset s dvoustým výročím odtržení Branibor od Koruny české.¹ I když Zikmund Lucemburský přenechal v roce 1415 Branibory Hohenzollernům a rys je heraldickým zvířetem této země, Bašeho domněnka je mylná jak v obsahu, tak v datu.

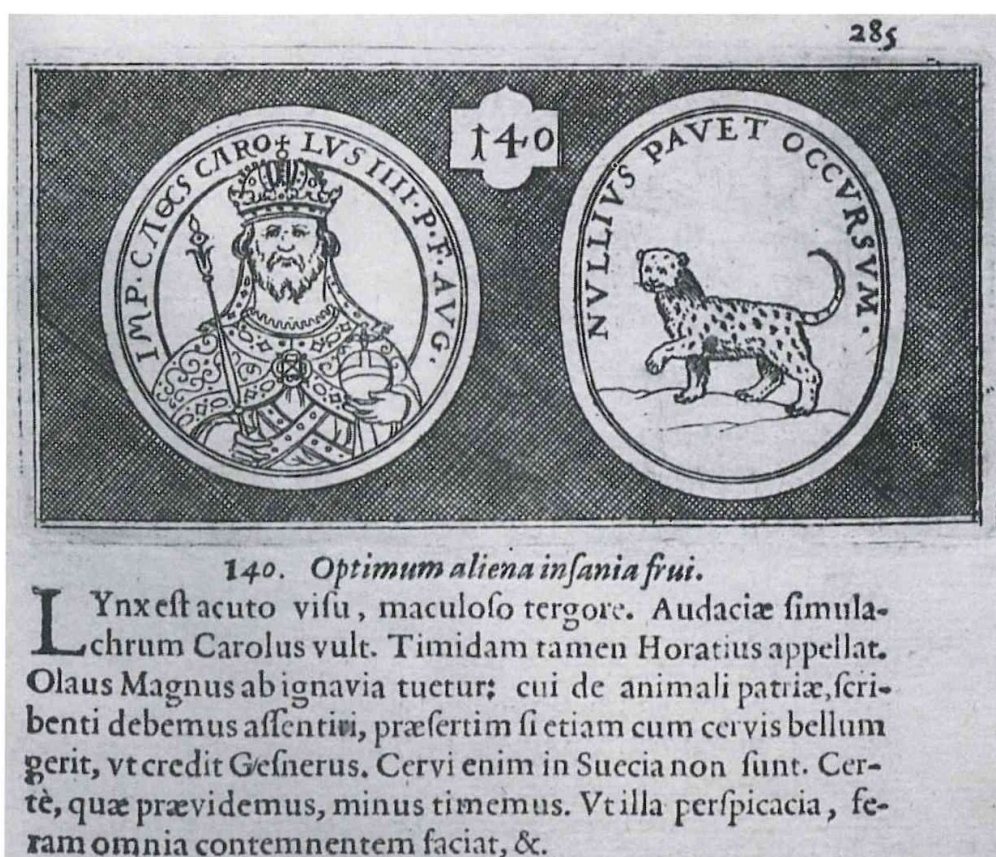

• Karel IV., po roce 1603, zlacený kov, 55 mm / foto T. Kleisner

Rys na reversu medaile s opisem NVLLIVS PAVET OCCVRSVM je emblém, který Karlu IV. přidelil Ottavio Strada ve své sbírce, zveřejněné v roce 1601 v Praze.² Stručný komentář k ní napsal Jakob Typotius, omylem zde píše o Zikmundovi, což je přehlédnutí, které již v roce 1603 opravil Laevinus Hulsius, který jinak Typotiův text převzal doslova do své knihy *Impp. romanorum numismatum series a C. Ivlio Caesare ad Rudolphum II. addita est breviter ipsorum vita, aversa pars nummorum, et eorundem explicatio, Francofurti 1603*, což je soubor 150 rytin císařských portrétů na mincích a medailích od Julia Caesara po Rudolfa II., doplněný krátkými životopisy a výklady námětu ražby. Ne všechny portréty odpovídají skutečnosti a také rubní strany si musel autor několikrát vymyslet.

¹ BAŠE, M.: *Císař římský, král český Karel IV. na medailích, pečetích a pamětních mincích*, Praha 2005, I. díl, s. 10, č. 1.

² TYPOTIUS, J.: *Symbola Divina et Humana Pontificum Imperatorem Regium. Ex musaeo Octavii de Strada Civis Romani, Praegae 1601*, tab. 17 a s. X. O Typotiově knize naposledy v češtině KONEČNÝ, L.: *Mezi obrazem a textem. Miscellanea z historie emblematicky*, Praha 2002, s. 171.

• Hulsius, Imp. romanorum numismatum series, 1603 / foto T. Kleisner

Karlovi IV. je přidělený emblém nullius pavet occursum (před nikým neustoupí) s rysem, jehož povahové vlastnosti jsou spojeny s povahou císařovy vlády: celou kapitolu Hulsius nade-psal „*Nejúčinněji využíval cizí pošetilosti*“ a uzavřel větou „*Štasten ten, koho činí cizí neštěstí ostražitým*“! Je zajímavé, že v Přísloví 30, 30, odkud heslo *nullius pavet occursum* pochází, je to „*lev, bohatýr mezi zvířaty, před nikým neustoupí,*“ nikoliv rys. Hříčka je skryta v podobnosti německého jména rysa Luchs a Luxemburg. To oceňovali ještě barokní numismatici,³ střízli-vě uvažujícímu Voigtovi byl již takový nevědecký výklad cizí.⁴ Hra s významy a variace na dané téma jsou pro emblémy charakteristické, v druhé polovině 18. století ale již mizí. K vý-kladu emblému Hulsius připojil stručný Karlův životopis, portrét panovníka na aversu má jiný, převzal jej z knihy Huberta Goltzia, *Vivae omnium fere imperatorum imagines, Antverpiae 1557*. Tato podoba sloužila jako předloha medailérům i v dalších staletích, například Kristianu Wermuthovi na konci 17. věku.⁵ Vzhled císaře na pražské židovské medaili je odlišný, nezávislý na zmíněných numismatických příručkách. Hulsiova a Typotiova kniha nám poskytly dolní hra-nici pro datování medaile: medailér je zdá se použil někdy po roce 1603 pro revers své práce a odlišný avers ukazuje, že to nebylo naopak.

•••••

³ KÖHLER, J. D.: *Historische Münzbelustigungen*, Norimberk 1746, sv. XVIII, s. 233–240.

⁴ VOIGT, A.: *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen*, Praha 1772, sv. II, s. 170–171.

⁵ KLEISNER, T.: *Pět starších medailí Karla IV.*, Num. listy 63, 2003, s. 110–112.

- Karel IV., po roce 1603, zlacený kov, 55 mm / foto T. Kleisner

- Karel IV., Rakouská národní knihovna, cod. 8330, zrcadlově převráceno/ foto archiv

Nejbližším známým předstupněm Lucemburkova portrétu na aversu medaile je miniatura v rukopisu vídeňské Národní knihovny cod. 8330 z 16. století, kterou zde záměrně otiskujeme zrcadlově převrácenou. Rukopis pořízený pro Maxmiliána II. zachycuje ztracené gotické fresky lucemburského rodokmenu na hradě Karlštejně, které zmizely při přestavbách mezi lety 1588 a 1597.⁶

•••••

⁶ NEUWIRTH, J.: *Der Bildercyklus des Luxemburger Stammbaumes aus Karlstein*, Praha 1897. Děkuji dr. L. Sršňovi z Národního muzea za laskavé upozornění.

Medaile Karla IV. patří do souboru třicítky medailí historických osob, světců a morálních ponaučení, které spojuje stejný způsob tenkého provedení, značný průměr 50 až 60 mm a celkový plochý ráz. Záměrně vyvolávají dojem starobylosti a měly podle všeho oklamat důvěřivé sběratele. Janu Köhlerovi zlomila se zlatá medaile v ruce a uvnitř našel železný tenký plíšek, na který byly připevněny zlaté destičky, navíc špatné jakosti.

Do literatury medaile uvedl na konci 17. století W. E. Tentzel a následně Jan David Köhler, vydávající v Altdorfu od roku 1729 numismatický týdeník *Historische Münzbelustigungen*, připsal je a jak uvádí – podle doslechu – jakémusi pražskému židovskému zlatníkovi. Protože jedna taková medaile byla ve sbírce Köhlerova přítele přes 80 let, vyšla mu první polovina 17. století jako doba jejich vzniku. Jeho pomocné označení pražské židovské medaile již v numismatické literatuře zůstalo, naposledy se celou sérií zabýval Ulrich Klein, který by ji rád spojil s pražskými starožitníky císaře Rudolfa II. Jacobem a Ottaviem de Strada.⁷ Ti určitě měli k dispozici rukopis císařova otce Maxmiliána s lucemburským rodokmenem z Karlštejna. Dnes se můžeme jenom dohadovat, jestli medaile Karla IV. byla v Praze na Hradě „ve dvou zásuvkách stolu č. 80, skoro plných olověných patron a odlitků, částečně také z mědi a jiných kovů, s podobami pohanských a křesťanských císařů“,⁸ které Rudolf II. jako jejich nástupce sbíral.⁹ Bezpečně můžeme jednu z pražských židovských medailí doložit ve sbírce Otty ml. z Nostic (1608–1665),¹⁰ musela tedy vzniknout před rokem 1665.¹¹

•••••

Die Prager jüdische Medaille von Karl IV.

Die Medaille von Karl IV. aus der Serie der sogenannten Prager jüdischen Medaillen aus dem Anfang des 17. Jahrhunderts ist nicht ein Andenken an den 300. Jahrestag der Abtrennung Brandenburgs von den Ländern der Böhmisches Krone. Der Luchs auf dem Revers der Medaille mit der Umschrift NVLLIVS PAVET OCCVR SVM ist ein Emblem, das dem Kaiser Karl IV. von Ottavio Strada in seiner Sammlung zugeteilt wurde, die im Jahr 1601 in Prag veröffentlicht wurde. Einen kurzen Kommentar zu der Sammlung schrieb Jakob Typotius, der hier irrtümlich über Sigismund schreibt, was ein Übersehen ist, das schon im Jahr 1603 von Laevinus Hulsius korrigiert wurde, der sonst den Text von Typotius wörtlich in sein Buch *Impp. romanorum numismatum series*, Francofurti 1603, übernommen hat. Dies ist ein Komplex von 150 Gravierungen von kaiserlichen Por-

•••••

⁷ KLEIN, U.: *Eine juristisch-numismatische Tübinger Dissertation aus dem Jahre 1755. Ein Beitrag zu den sogenannten Judenmedaillen*, Beiträge zur Süddeutschen Münzgeschichte, Stuttgart 1976, s. 210–244. Zde je přehledně shrnuta starší literatura, kromě článku KATZ, V.: *Tak zvané pražské židovské medaile*, Kalendář česko-židovský 1926/ 1927, s. 102–108, který reprodukuje zde předkládanou medaili Karla IV. ze své sbírky (dnes v Národním muzeu, H5-58.203, zlacený kov, 55 mm, 18,23 g. Na podkladovém lístku je připsáno „(Mikš:) 300.-“).

⁸ BAUER, R. – HAUPT, H.: *Das Kunstkammerinventar Kaiser Rudolfs II., 1607–1611*, Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen in Wien 72, 1976, s. 90.

⁹ Již Karlovi IV. doporučoval Petrarka sbírat ražby jeho předchůdců na císařském trůně a daroval mu i několik zlatých a stříbrných mincí, „které nesou podoby našich vládců, s opisy z malých starověkých písmen, je mezi nimi i hlava císaře Augusta, téměř jako živá. ... Toto jsou muži, které následuješ a které musíš obdivovat a snažit se je napodobovat.“ K tomu MANN, N.: *Petrarch and Portraits, The Image Of The Individual. Portraits In The Renaissance*, Londýn 1998, s. 15–20.

¹⁰ Soupis Nosticovy pozůstalosti *Inventarium der freiherrlichen Nostitzischen Verlassenschaft*, 1666, Knihovna Národního muzea v Praze, Ms e 21, fol 48b má pod č. 1 poznamenanou medaili „S. Elisabetha Fil: Andr: Regis Hung: obiit 1231, ve váze 7 dukátů,“ což je KLEIN, U.: *Eine juristisch-numismatische Tübinger Dissertation*, s. 231, č. B21.

¹¹ Tento článek jsem napsal při práci na katalogu českých barokních medailí, moji práci podpořila grantová agentura České republiky, č. 404/03/0572.

träten auf Münzen und Medaillen von Julius Caesar bis zum Rudolph II., ergänzt mit kurzen Lebensläufen und Erklärungen des Themas der Prägung. Nicht alle Porträte entsprechen der Wirklichkeit und auch die Reversseiten musste der Autor in einigen Fällen erfinden. Bei dem Karl IV. zugeteilten Emblem des Luchses interpretiert er seine Charaktereigenschaften, die er mit dem Charakter der Regierung des Kaisers in Zusammenhang bringt. Dem ganzen Kapitel gab Hulsius den Titel „*Er hat am besten die Albernheit der anderen ausgenutzt*“ und das Kapitel hat er mit dem Satz „*Der Mensch ist glücklich, den das Unglück der anderen wachsam macht!*“ abgeschlossen. Es ist interessant, dass im Sprichwort 30, 30, aus dem die Losung *nullius pavet occursum* stammt, ist es „*der Löwe, der Held unter den Tieren, der keinem nachgibt,*“ und nicht der Luchs. Das Wortspiel versteckt sich in der Ähnlichkeit der Namen Luchs und Luxemburg. Auf dem Avers hat Hulsius ein anderes Porträt des Herrschers, das er aus dem Buch von Hubert Goltzius, *Vivae omnium fere imperatorum imagines, Antverpiae 1557*, übernommen hat. Diese Abbildung diente als Vorlage auch Medailleuren in den nachkommenden Jahrhunderten, zum Beispiel Christian Wermuth. Die Bücher von Hulsius und Typotius bestimmen für uns die untere Grenze für Datierung der Medaille: der Medailleur hat sie ohne Zweifel in der Zeit nach dem Jahr 1603 für Revers seines Werkes benutzt und der verschiedene Avers beweist, das es nicht umgekehrt war.

Die nächste bekannte Vorstufe des Porträts von Luxemburg auf dem Avers der Medaille ist die Miniatur in dem Manuskript der Wiener Nationalbibliothek cod. 8330 aus dem 16. Jahrhundert, die hier absichtlich spiegelbildlich abgedruckt ist. Das für Maximilian II. erarbeitete Manuskript zeigt die verlorenen gotischen Fresken des Luxemburger Stammbaums auf der Burg Karlštejn, die beim Umbau zwischen den Jahren 1588 und 1597 verloren wurden. Die sogenannten Prager jüdischen Medaillen hat am Ende des 17. Jahrhunderts W. E. Tentzel in die Literatur eingeführt. Zum letzten Mal hat sich mit der ganzen Serie Ulrich Klein befasst, der sie gerne mit den Prager Antiquaren des Kaisers Rudolph II. Jacob und Octavius de Strada in Zusammenhang bringen möchte. Sie hatten sicher zur Verfügung das Manuskript von Maximilian, des Vaters des Kaisers, mit dem Luxemburger Stammbaum aus der Burg Karlštejn. Heute können wir nur Vermutungen anstellen, ob die Medaille von Karl IV. in Prag auf der Burg war in „*2 schubladen im schreibtisch No. 80, sein vast voller bleyener patronen und abgüss wie auch theils von kupfer oder metal, als die haidnische und christliche imperatores,*“ die Rudolph II. als der Nachfolger dieser Herrscher sammelte. Mit Sicherheit können wir eine der Prager jüdischen Medaillen in der Sammlung von Otto des jüngeren von Nostiz (1608–1665) belegen, und daher musste sie vor dem Jahr 1665 entstehen.

Übersetzt von B. Vančura

materiály

Arnulf, vévoda Bavorský, v Čechách

Petr Veselý

Před několika lety jsem získal od údajného nálezce zajímavý středověký denár, se kterým jsem si zprvu nevěděl rady, avšak záhy jsem rozluštil jméno panovníka: ARNULFU DUX. Bylo zřejmé, že mince je ražbou bavorského vévody Arnulfa, který vládl v Bavorsku dvakrát, a sice poprvé v letech 911–914 a podruhé 917–937. V mezidobí jej v Bavorsku vystřídal v letech 914–917 král Konrád I.

• Neznámý denár bavorského vévody Arnulfa (911–914, 917–937) / Foto a kresba P. Veselý

Vévoda Arnulf, který si v klášterních kruzích vysloužil přídomek *Zlý*, byl pravděpodobně přes svoji babičku příbuzný s Karolinci. Po smrti krále Ludvíka Dítěte (911) vévoda Arnulf neusiloval o získání titulu krále, naopak se zúčastnil volby Konráda I. (listopad 911), který se oženil s jeho ovdovělou matkou. Přesto byl králem Konrádem I. vyhnán z Bavorska (914) a uchýlil se k Maďarům, proti kterým dříve bojoval. A bratr krále Konráda I. – Eberhard byl dosazen králem vevodou v Bavorsku. První Arnulfův pokus vrátit se do Bavorska přes Salcburk se nezdařil (916), teprve v letech 916–917 byl Arnulf úspěšný a vyhnal Eberharda z Řezna. V následujícím roce odrazil Arnulf útok krále Konráda I., který byl v bitvě zraněn a na následky zranění zemřel v prosinci 918. Po smrti Konráda I. přijal Arnulf královský titul.

Arnulf razil denáry v Řezně během své první vlády (911–914), dále za svého pobytu v Salcburku (916–917) a během své druhé vlády opět v Řezně (917–937), až do své smrti (14. 7. 937). Ještě před smrtí Arnulf zajistil následovnictví ve prospěch svého syna Eberharda (937–938).

Mince Arnulfa, vévody bavorského, jsou mimořádně vzácné a do dnešních dob se jich dochovalo jen několik málo kusů. O to zajímavější je skutečnost, že denár tohoto panovníka pochází z náhodného nálezu na českém území. Dle sdělení nálezce byl objeven na povrchu na poli, nedaleko hradiště Dřevíč u Kozojed, v okrese Louny. Hradiště bylo v 10.–13. století významným opěrným bodem obrany země a chránilo přístupovou cestu ke Praze od jihozápadu. V blízkosti místa nálezu byly roztroušeny i zbytky kostí, snad lze předpokládat, že pole skrývalo v minulosti hroby a že se může jednat o tzv. *obol mrtvých*. Nebo snad byla mince náhodně ztracena při šarvátce, nebo v boji někdy v 1. polovině 10. století a zůstala mezi pozůstatky pobitých...? Každopádně je nález mince dalším důkazem, že již v 1. polovině 10. století se dostávaly mince z Bavorska na území Čech, a to ještě před zavedením vlastních denárů v Čechách. Mince nebyla součástí depotu, ale byla nalezena jako ojedinělý kus. Ražba je celkem slušně zachovalá, prakticky všechna písmena opisu jsou při podrobnějším zkoumání čitelná, také obrazy líce a rubu jsou dobře viditelné. Přesto je patrné, že ražba byla mělká, než jsme u denárů z 10. století zvyklí. Skutečnost, že mince byla uložena těsně

pod povrchem na poli, které bylo zemědělsky obhospodařováno a tedy po léta i chemicky ošetřováno, nepřispěla minci k jejímu vzhledu. Mince je částečně pokryta patinou.

Popis mince:

Líc: V perlovém kruhu kříž,
v každém úhlu po jedné kuličce.

Rub: Nezvykle malá lomenice,
pod ní nápis BRL a dvě břevna.

Průměr 21 mm; hmotnost 1,55 g

opis: ARNVLFV•DVX•

opis: VAVENSIS CIVITAS

Zvláště zajímavý je opis rubní strany, který hovoří o městě VALENSIS. V dostupné literatuře jsem tuto ražbu nenalezl a jsem nucen se domnívat, že je to dosud neznámá, a tedy nepublikovaná ražba. Taktéž opis VALENSIS CIVITAS jsem v dostupné literatuře nenašel. Nejvíce podobný název města je možné spojovat s pojmenováním SALZBURG. Arnulf vládl v Salcburku kolem roku 916. Dokonce je publikován jeho denár z mincovny Salcburk, s opisem ARNULFUS DUX na lici a opisem IVVAVO CIVITAS na rubu.¹ V 10. století byl Salcburk nazýván IVVAVO nebo IVVAVIVM, což je podobné názvu VALENSIS, zejména uvážíme-li, že na začátku opisu je mezera, do které by se vešlo písmeno I. Tím bychom se přiblížili adjektivní formě IVVALENSIS, známé např. z názvu salcburských análů ANNALES IUVAENSES MAXIMI, proto řadím tuto unikátní ražbu do mincovny v Salcburku kolem roku 916. Další záhadou je nápis BRA pod lomenicí, který jsem nenašel nejen na žádném denáru Arnulfa, ale ani na žádném jiném bavorském denáru. Podle W. Hahna byly ve zkratce pod lomenicí uvedeni mincmistři.² Stejně tak může být však denár s opisem VALENSIS CIVITAS z jiné, nám dosud neznámé mincovny. Z dostupné literatury jsem jiné vysvětlení nenašel a tak budu vděčný numismatické veřejnosti za další podněty k této zajímavé ražbě, jež by přispěly k posunu našeho vědění o problematice obchodu v raném středověku v Čechách a ve střední Evropě. V každém případě však tato mince dokládá peněžní vztahy mezi Čechami a Bavorskem daleko dříve než před bitvou na Lechu v roce 955.

•••••

Arnulf, der Fürst von Bayern in Böhmen

Die Münzen des bayerischen Fürsten Arnulf sind ausserordentlich rar, und bis heute haben sich nur wenige Exemplare erhalten. Der Fund seines Denarius auf dem Feld unweit der befestigten Siedlung Dřevíč, Bezirk Louny, war aus diesem Grund eine Überraschung. In der Nähe des Fundortes waren auch Knochenüberreste verstreut, und aus diesem Grund können wir annehmen, dass in der Erde des Feldes in der Vergangenheit auch Gräber waren. Die Münze könnte aber auch im Kampf etwa in der 1. Hälfte des 10. Jahrhunderts verloren gehen, und sie ist unter den sterblichen Überresten der getöteten Leute geblieben. Der vereinzelte Fund mit der Umschrift ARNULFUS DVX auf dem Avers und mit VALENSIS CIVITAS auf dem Revers repräsentiert eine Prägung des bayerischen Fürsten Arnulf (911–914, 917–937). Weil Salzburg in dem 10. Jahrhundert den Namen IVVAVO (oder auch VIVAVIVM) trug, was nahe der Form IVVALENSIS auf der gefundenen Münze steht, wird von dem Autor angenommen, dass diese Münze eine einzigartige Prägung aus der Salzburger Münzstätte um etwa 916 ist. Eine weitere interessante Tatsache ist die Aufschrift BRA unter der Kapelle, die auf keiner Prägung von Arnulf und auf keinem anderen von V. Hahn erwähnten bayerischen Denarius gefunden werden kann. Von den von W. Hahn angeführten Namen der Münzmeister steht BRVN oder BRVNO am nächsten zu dieser Abkürzung. Nach dem Autor belegt die gefundene Münze Kontakte zwischen Böhmen und Bayern weit früher als vor der Schlacht bei Lech im Jahr 955.

Übersetzt von B. Vančura

•••••

¹ Srov. HAHN, W.: *Moneta Radasponensis*, Braunschweig 1976, typ 86.

² Z Hahnem uváděných jmen mincmistrů by této zkratce bylo nejbližší jméno BRUN, nebo BRUNO.

Nálezy mincí v rakouském Slezsku v letech 1842–1864

Jaromír Indra

Od vydání obsáhlého díla *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* uplynulo již bezmála čtyřicet let.¹ Archivní materiály Slezské zemské vlády uložené v Zemském archivu v Opavě přinesly nové údaje týkající se čtyř dosud nepublikovaných nálezů i doplňující podrobné informace ke dvěma nálezům již publikovaným.²

Nález v Pohvizdově v roce 1842

Komorní administrace v Těšíně ohlásila 23. srpna 1842 krajskému úřadu tamtéž, že v Pohvizdově (Pogwizdów, dnes Polsko) na gruntu č. 8, patřícím Franzi Bujokovi, nalezla dne 17. května 1842 jeho žena při sázení brambor 52 kusů stříbrných mincí z let 1625–1627 roztroušených, podle jejího sdělení, na ploše asi jednoho čtverečního sáhu. Administrace mince předložila a žádala, aby podle dekretu dvorské kanceláře z 5. března 1812 a dekretu dvorské komory z 12. června 1816 byl nálezcům vyplacen náležející podíl.

Krajský úřad v Těšíně zaslal mince moravsko-slezskému zemskému guberniu do Brna. To je předložilo zemskému mincovnímu zkušebnímu úřadu, kde byly mince roztríděny podle druhů do deseti balíčků, vyhotoven jejich seznam a popis s poznámkou, že nejmladší mince spadá do vlády Ferdinanda III. z roku 1646. Nález oceněný na 1 zlatý a 36 5/10 krejcaru konvenční měny byl vrácen guberniu. Ze seznamu, který je přepsán podle originálu, je zřejmé, že popis neodpovídá skutečnosti.

Seznam mincí:	1. 6 groše Sigmunda III. postríbržené, 1587–1632	4 ks
	2. groše 1623 Sigmunda III.	3 ks
	3. groše Alberta Polského, 1498–1501	2 ks
	4. groše 1624 W Ferdinanda II., 1619–1637	16 ks
	5. groše 1623, 1624, 1625 W bez znaku na prsou	17 ks
	6. groše Ferdinanda III. 1624 HL se slezskou orlicí	4 ks
	7. groše Ferdinanda II. 1624 S.D., jeden s tyrolským orlem	3 ks
	8. groš Rudolfa II., revers nečitelný	1 ks
	9. Stolberg, Ludvík, Maximilán II., groš 1570	1 ks
	10. Weimar, Ferdinand II. groš 1623	1 ks

Seznam mincí byl zaslán mincovnímu kabinetu do Vídně a rektorátu olomoucké univerzity. Bibliotekář Franz Richter oznámil guberniu, že pro mincovní sbírku univerzitní knihovny by rád získal po jednom exempláři z položek 1, 3, 6, 9 a 10. Gubernium vyhovělo jen částečně a zaslalo univerzitě tři mince v celkové ceně 10 4/5 krejcaru a to:

1. Polsko, Sigmund III., groš 1627
2. Polsko, Jan Albrecht, groš b. l.
3. Ferdinand III., groš 1646

Čtyři mince si ponechal vídeňský mincovní kabinet, zbývající mince zůstaly v depozitu komorního úřadu v Těšíně.

¹ *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (red. Em. Nohejlová-Prátová), I.–IV. díl, Praha 1955–1958. Dále jen *Nálezy mincí*.

² Zemský archiv Opava, fond: Zemská vláda v Opavě, inv. č. 1473, sign. 112, karton 1880.

Nález v Darkově v roce 1854

Obecní představený vsi Kačice (Kaczycze, dnes Polsko) ohlásil 18. května 1854 četnické stanici ve Fryštátě, že rolník Hans Hanzel z Darkova (okres Karviná) vlastní hliněný džbánec se starými mincemi o váze asi 6 1/2 liber, který našel 6. května 1854 jeho bratr Franz Hanzel při orání na poli tamtéž. Četník vyslaný z Fryštátu mince zabavil a zapečetěný balíček odeslal okresnímu soudu do Fryštátu. Současně sdělil, že se dozvěděl, že součástí nálezů mohly být i zlaté mince, které Franz Hanzel již prodal baronu Beesovi za 11 zlatých 15 krejcarů konvenční měny za jeden kus.

Záležitost byla postoupena zemské vládě do Opavy. Ta sdělila okresnímu hejtmanství ve Fryštátě, aby „nalezené mince byly na základě dekretu dvorské komory z 12. června 1816 ihned roztrženy podle množství, obsahu, formy a roku, kdy se vyskytují“. Současně upozornila na dekret moravsko-slezského gubernia ze 14. srpna 1828 č. 34188 a následně ze 17. června 1831 č. 8640 a 3. července 1846 č. 27747, podle kterých je nálezce povinen předložit v nejbližší době jeden exemplář z každého druhu nalezených mincí s přesným popisem, aby mohl být odeslán ministerstvu vnitra do Vídně.

Okresní hejtmanství ve Fryštátě zaslalo 11. července 1854 zemské vládě do Opavy 5 kusů zlatých, 5 kusů velkých, 6 kusů prostředních a 9 kusů malých stříbrných mincí, neboli grešlí a sdělilo, že zbývajících 9 kusů prostředních a zbývajících malých stříbrných mince – grešle o celkové váze 7 liber 6 lotů a 2 1/4 kventlíku byly deponovány u berního úřadu. Současně potvrdil, že dodatečně vyšlo najevo, že část nalezených mincí byla Hansem Hanzelem prodána svobodnému pánu von Beesovi.

Zemská vláda v Opavě odeslala mince ministerstvu vnitra do Vídně, a požádala, aby je předložilo mincovnímu kabinetu. Protože kabinet na výzvu nereagoval, vrátilo ministerstvo 5 zlatých dukátů a 20 kusů stříbrných mincí zpět do Opavy.

Nález byl již publikován pod č. 3548, obsahoval mince z Tyrol, Frankfurtu n. M., Mansfeldu, Norimberka, Nizozemí, Belgické konfederace a Polska.³

Nález v Bašce v roce 1855

Podle udání Karoliny Macháčkové našel v roce 1855 sedlák Jan Kožuk na poli v Bašce (okres Frýdek-Místek) poklad a ten zatajil. Zemská vláda v Opavě požádala okresní hejtmanství ve Frýdku, aby prošetřilo udání a současně sdělilo nálezci, že je v jeho vlastním zájmu, aby nález zveřejnil a umožnil zjištění jeho ceny.

Nález na hradě Vikštejně v roce 1856

Opavský okresní hejtmán sdělil 30. července 1856, že Karl Chrobaczek, správce velkostatků Vikštejn (dnes Vítkov, okres Opava), předložil hejtmanství dvě mince nalezené v ruině hradu, a sice: jednu malou minci s letopočtem 1624 a jednu pamětní minci z roku 1603, a požádal je, aby obě mince předal veřejnému úřadu. Hejtmán je po předložení zemské vládě věnoval opavskému gymnaziálnímu muzeu a připojil pět kusů vlastních mincí.

Nález v Dolním Fořtu v roce 1863

Okresní úřad v Javorníku oznámil zemské vládě do Opavy, že mu obecní představitel vsi Uhelná (Sörgsdorf, okr. Jeseník) sdělil, že Isidor Böhm, syn zahradníka v Dolním Fořtu (Nieder Forst, okr. Jeseník) bydlící tamtéž v č. p. 10, našel 27. dubna 1863 při stržení staré zdi v za-

.....
³ *Nálezy mincí III*, Praha 1957, č. 3548, s. 134.

hradě svého otce následující množství stříbrných mincí: 143 kusů stříbrných grošů s letopočty 1630, 1637 a 1660, 165 kusů stříbrných 15 krejcarů s letopočty 1661, 1662, jednu větší stříbrnou minci a 4 kusy tolarů – dva s letopočty 1571 a 1633 a dva bez letopočtu.

Nález byl již publikován pod č. 3589, počet nalezených mincí byl 313 kusů.⁴

Nález v Bílsku v roce 1864

Eduard Zipser, majitel domu č. p. 72/73, ohlásil v dubnu roku 1864, že při hloubení sklepa ve svém domě v Bílsku (Bialsko, dnes Polsko) našel měděný hrnec se 450 kusy stříbrných tolarů. Okresní úřad v Bílsku oznámil 18. května 1864 celou záležitost zemské vládě do Opavy a současně zaslal 6 kusů slezských tolarů, které Zipser považoval za zajímavé. Zemská vláda je předložila mincovnímu kabinetu ve Vídni a dopisem upozornila muzeum v Opavě, aby se o některou z mincí ucházelo. Mincovní kabinet ve Vídni oznámil 7. července 1864 zemské vládě do Opavy, že si za úhradu 3 zlatých 50 krejcarů ponechal jednu minci benátského dóžete Johana Cornaro (1624–1630) a zbývající mince poslal zpět. Zemská vláda je vrátila Zipserovi spolu s částkou 3 zlaté 50 krejcarů.

•••••

Funde der Münzen im österreichischen Schlesien in den Jahren 1842–1864

Seit der Herausgabe der umfangreichen Publikation mit Münzenverzeichnis *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I.–IV.* (Praha 1955–1958) sind beinahe vierzig Jahre verstrichen. Die Archivmaterialien der Landesregierung Schlesiens, die im Landesarchiv in der Stadt Opava aufbewahrt sind, haben neue Informationen geliefert, die vier bisher nicht publizierte Funde betreffen (Pohvizdov, 1842; Baška, 1855; Burg Vikštejn, 1856; Bílsko, 1864), und auch weitere ergänzende Informationen über die zwei schon früher publizierten Hortfunde (Darkov, 1854, Nr. 3548; Dolní Fořt, 1863, Nr. 3589), die vom Autor veröffentlicht sind.

Übersetzt von B. Vančura

•••••

⁴ *Nálezy mincí IV*, Praha 1957, č. 3589, s. 143.

■ nové medaile

Nové medaile z dílny
Lumíra Šindeláře
(k 80. narozeninám umělce)

Rok 2005 je pro akad. malíře Lumíra Šindeláře rokem jubilejním. Mistr se 15. ledna dožívá v plné svěžesti a tvůrčím vzepětí 80 let. Za rodákem ze severovýchodních Čech, z Rejdic, absolventem pražské Akademie výtvarných umění z r. 1951, stojí nesmírně rozsáhlé a bohaté výtvarné dílo zasahující do téměř všech výtvarných oborů, ať je to malba, kresba, ilustrace a grafika, monumentální realizace a tvorba užitková. Nás numismatiky a milovníky drobné plastiky pak přitahuje jeho tvorba medailérská. Zhodnotit Mistrovo dílo a zařadit ho do proudu českého výtvarného umění je a bude velmi náročná práce. Vždyť jen medailérská tvorba Lumíra Šindeláře je i dnes stále intenzivní a dosahuje již přes 500 opusů. V poslední době přiřadil Mistr ke svému dílu řadu dalších zajímavých medailí, z nichž některé představujeme, protože jsou svou specifickou námětovostí zajímavé a pro umělcův plastický rukopis typické.

Nejvýznamnější realizací jistě byla **Pamětní medaile Státního ústředního archivu v Praze 1954–2004**. Výtvarník se zhostil tohoto obtížného úkolu se svou charakteristickou vášní pro historický detail a jeho symboliku nezapomínáje na současný význam této vrcholné archivní instituce v našem státě. Ostatně z popisu této medaile vyplýne, jak se toto výtvarné úsilí podařilo:

Lič: Ústředním motivem je zde obrys České republiky pojatý nikoliv geograficky, ale jako hvězdný element posetý ještě i malými hvězdičkami symbolizujícími jednotlivé kraje. Nahoře je republika převýšena vzdouvající se státní vlajkou. Zpod obrysu země vybíhají do stran vlevo i vpravo pásy s názvy archivních oborů položené

na paprscitý podklad. V dolní části se otvírá pohled na architektury archivních budov – výše „chodovecké“ s datem 2001, níže „hradčanské“ s datem vzniku 1933. Po jeho straně je malá signatura L.Š. a vpravo datace 2003. Okrajem líce medaile běží nápis NÁRODNÍ ARCHIV.

Rub: Základním motivem je scéna ukládání listin se známou iniciálou K a pečetí císařem Karlem IV. vpravo a dobového archiváře vlevo, roucha postav jsou dole rozevlátá a pokryta nápisy – u archiváře: UKRYJI PŘED BOURÍ ČASŮ, u císaře: ODHALÍM JEN SRDCI VĚRNÝCH. Mezi oběma postavami na zahloubené ploše je citace z Vita Karoli: „Mým nástupcům. Necht' dvojí život poznají a lepší zvolí.“ Dole ukončují scénu úseče obrazů pečetí z důležitějších historických listin. Nahoře završují scénu české korunní insignie doprovázené vlevo českým heraldickým lvem a vpravo moravskou a slezskou orlicí. Hlavním okrajovým opisem je název vydavatele STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV V PRAZE. Pod ním nahoře jsou názvy archivních institucí, jejichž fondy vplynuly do archivu ústředního, a to vlevo ARCHIV ZEMĚ ČESKÉ / ARCHIV MINISTERSTVA VNITRA, vpravo ÚSTŘEDNÍ ARCHIV ZEMĚDĚLSKO-LESNICKÝ. Rub je signován za zády panovníka svíselem L. Šindelář, za zády archiváře 2003.

Hrana medaile je hladká a je na ní vyryto
jméno vydavatele STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ
ARCHIV V PRAZE 1954–2004. (Stejný nápis
je uveden i na štítku etue k této medaili).

Medaile byla ražena o průměru 80 mm ražebnou TRIGA-K v Praze-Modřanech v počtu 200 kusů z patinovaného tombaku. Medaile je neprodejná. (Vyobrazení na 2. str. obálky.)

Pamětní medaile k 60. narozeninám
Emila V. Havelky je druhou zajímavou medailí z dílny L. Šindeláře. Právě osobnost jubilanta – absolventa farmaceutické fakulty

UK v Hradci Králové, doktoranda astrologické medicíny v Heidelbergu, prezidenta České astrologické společnosti – již naznačovala, kterým směrem se bude náplň této medaile ubírat.

Líc: Uprostřed je trojice tváří téměř zpříma, zobrazující odleva Karla IV., oslavence E. V. Havelku a M. Nostradama. Na horním okraji část zvířetníkového kruhu se zdůrazněným znamením Vah a pod ním v obloučcích nápis 2003 = 60 LET/ČESKÝ ASTROLOG/EMIL VÁCLAV/HAVELKA. Vlevo na okraji medaile nápis KAREL IV., vpravo na okraji M:NOSTRADAMUS. Pod hlavami jsou jejich data narození 14.5.1316 = 15.10.1944 = 14.12.1503. Dole je ještě nápis v obloučcích K =IV/28.9. = 1354 /VELKÁ CESTA/KORUNOVAČNÍ. Líc je signován na okraji vlevo drobně PRAHA=ŠINDELÁŘ.

Rub: Uprostřed je zářící tvář Slunce, od níž vybíhá dvanáct paprsků. Po okraji je mezi paprsky vždy po znamení Zvěro-

kruhu. Okolo slunce je opis SUMMUM/obr.BONUM. Ve střední části opis nepravidelně přerušovaný paprsky ASTRA CLARA CLARUS HOMO/obr. HVĚZDY JASNÉ JASNÝ ČLOVĚK.

Pamětní medaile Emila V. Havelky je zřejmě první moderní českou medailí s astrologickou tematikou a jistě zaujme své místo mezi numismatickými a medailistickými památkami s podobnými náměty. Tato medaile byla ražena o průměru 40 mm opět ražebnou TRIGA-K v Praze-Modřanech, a to v počtu 100 kusů ve stříbře. Tato osobní medaile je neprodejná.

Třetí medailí, kterou nelze opominout, je **medaile 10 let Orlické numismatické společnosti**. Tuto medaili L. Šindelář modeloval již s vědomím malého formátu a podařilo se mu velmi výstižně výtvarně charakterizovat tuto regionální numismatickou organizaci.

Líc: Městské znaky Ústí nad Orlicí, Svítav a Rychnova nad Kněžnou dobře určují region působnosti tohoto sdružení, znaky

nálezy mincí v Numismatickém časopise československém. Později se jeho publikační činnost rozšiřuje na řadu témat z různých odvětví i zákoutí numismatiky, uveřejňovaných i v ne-numismatických časopisech, takže ji právem můžeme označit jako popularizaci numismatiky. Dr. Turnwald byl skvělým přednášečem a jeho přednášková činnost se prolínala s publikační, protože mnohé jeho tištěné práce byly vlastně texty přednášek.

Osvětová činnost dr. Turnwalda byla doplněna uspořádáním numismatické výstavy 1935 ve Waldesově muzeu. Pražský průmyslník Jindřich Waldes (1878–1941) byl známý sběratel, proslulá je jeho sbírka obrazů, ale sbíral i mince a v jeho muzeu bylo „*vše co drželo šaty pohromadě*“. Dr. Turnwald byl nejen právním zástupcem Waldesovy firmy, ale stal se i kustodem Waldesova muzea.

K dokreslení Turnwaldových aktivit dodáme, že v roce 1930 nabídl čtenářům Kunčova časopisu *Sběratel* bezplatnou poradenskou službu a odhady mincí a že v roce 1933 navrhl městskému zastupitelstvu v Horním Litvínově, aby pojmenovalo ulici po svém slavném rodáku, numismatikovi Adauktu Voigtovi. V období 1928–1932 byl jako knihovník členem výboru Numismatické společnosti československé, stál u zrodu Společnosti přátel drobné plastiky v roce 1937, v letech 1941 až 1952 byl členem jejího výboru a v období 1946–1951 redaktorem jejího časopisu *Sběratelské zprávy*.

V poválečném období vydal dr. Turnwald znovu (doplněné) tabulky z díla Eduarda Fialy *České denáry* a doprovodil je vlastním textem, který se však nedočkal zcela jednoznačně kladného přijetí širší numismatickou veřejností, právě tak jako jeho pozdější brožurka *K chronologii prvních českých denárů* z roku 1968.

Dlužno připomenout, že poválečná Turnwaldova publikační činnost se odklonila od pouhé popularizační úrovně a zaměřila se na hlubší vědecké zpracování, zejména denárového a brakteátového období, zveřejňované-

ho často i v zahraničních renomovaných časopisech.

V důchodovém věku se dr. Turnwald, již jako uznávaný znalec středověkého českého a německého mincovnictví, podílel na aktivitách Národního muzea v Praze, Moravského zemského muzea v Brně a muzea v Nitře. Zemřel 10. 7. 1970 v Praze.

Závěrem bych rád připojil několik osobních vzpomínek na dr. Turnwalda, kterého jsem poznal jako začínající numismatik na počátku padesátých let na numismatických přednáškách v Národním muzeu a kterého pokládám, vedle nedávno zemřelého prof. Sejbala, za svého učitele numismatiky. Na sebemenší dotaz odpovídal dr. Turnwald improvizovanou přednáškou a kuloárová diskuse často končila tak, že jsem doprovázel dr. Turnwalda pěšky z Národního muzea až na Smíchov, kde bydlel. A většinou nestačila ani tato cesta, procházeli jsme se pak nočním smíchovským nábřežím tam a zase zpět a dr. Turnwald mi vysvětloval, jak se vládlo ve středověku, jak se vybíraly daně, jaké byly genealogické a jiné souvislosti a mnoho dalšího. S dr. Turnwaldem jsme se shodli i v tom, že nám nestačily mince, chtěli jsme poznat celou dobu, která nás zajímala, komplexně – a co se z ní mimo mince zachovalo dodnes? Zejména architektura. Domluvili jsme si tedy i vycházky za románskou architekturou, většinou pražskou, ale jednou jsme podnikli i pěší výlet k rotundě v Holubicích.

Týkalo-li se něco numismatiky, reagoval dr. Turnwald vždy se zájmem, fundovaně a obsírně. Příkladem může být i jeho dopis o typech opisů, uvedený v příloze, kterým reagoval na mou telefonickou zmínku o možnosti využití počítače pro restituci zkorumpovaných opisů na mincích.

V mých vzpomínkách tak zůstává dr. Turnwald jako laskavý, erudovaný odborník, ochotný vždy přispěchat na pomoc při řešení numismatických problémů. Tato malá vzpomínka tak má být malou splátkou mého dluhu.

J. Paukert

Literatura

CACH, František: *K sedmdesátinám JUDr. Kristiána Turnwalda*, Num. listy 21, 1968, s. 88–89.

BRAUN, Rudolf: *K úmrtí Dr. Kristiána Turnwalda*, Drobná plastika 1970, s. 982.

KUČEROVSKÁ, Taťána: *Vzpomínka na JUDr.*

Kristiána Turnwalda (1896–1970), Num. listy 26, 1971, s. 30–31.

SKRUŽNÝ, Ludvík: *Z korespondence numismatika JUDr. K. Turnwalda s prof. Karlem Škorpilem*, Num. listy 57, 2002, s. 107–112.

ČEJKA, Zdeněk: *Historie České společnosti přátel drobné plastiky 1937–1997*, Praha 1997.

Váženému a milému příteli,
 panu Ing. Josefu Soukrtovi
 jeho projev úcty věnuje autor.
 Praha, 5. XII. 64

495

CHRISTIAN TURNWALD

ZWEI NEU BESTIMMTE DENARE VON GENT

Tafel 20

Auch beim Studium der böhmischen, polnischen und ungarischen Münzen aus spätburgwallzeitlichen Funden zeigt sich oft die Notwendigkeit, das im grundlegenden Werk von Dannenberg¹⁾ über die deutschen Münzen aus denselben Zeiten veröffentlichte Vergleichsmaterial zu Datierungszwecken und auf diesem Wege zu Bestimmungszwecken zu Rate zu ziehen. Als Ergebnis solcher Studien stellt sich manchmal sogar eine Ergänzung der umfangreichen Zusammenstellungen Dannenbergs ein²⁾. Das Münzwesen der im deutschen Königreich der sächsischen und fränkischen Dynastie vereinigten mitteleuropäischen Herzogtümer, Grafschaften und geistlichen Fürstentümer³⁾ ist im Bildgut mannigfaltig, auch wenn manche Münzherren es vorzogen, sich bei ihren Prägungen an die auf den Märkten bereits eingeführten fremden Münzbildvorlagen zu halten. Zur Bestimmung der Pfennige des 10. und 11. Jhds. dient — außer der einwandfreien Beurteilung ihrer örtlichen und zeitlichen Unterschiede in der Mache — am verlässlichsten ihre richtig gedeutete Epigraphik. Dannenberg war deshalb gelegentlich gezwungen, Münzen mit bekannten Bildern wegen abweichender oder mangelhafter Um- oder Inschriften unter die unbestimmbaren Denaremissionen zu legen. Andererseits kommen in der Denarepigraphik deutlich ausgeführte Namen vor, welche sich jedoch nach der heutigen Überlieferung aus dem 10. und 11. Jhd. nicht näher bestimmen lassen. Mit der Zeit gelingt es aber gelegentlich, Korrekturen und Ergänzungen des Werkes von Dannenberg durchzuführen⁴⁾.

• Dedikace dr. K. Turnwalda na separátu / knihovna autora

Příloha

Dr. K. Turnwald
 PRAHA 5-Smíchov
 Petřinská 3

Praha, 26. XII. 1966.

Vážený pane inženýre,

Odvolávám se na Vaše lask. telefonické zavolání, o jehož tematě jsem přemýšlel velmi intenzivně, protože mne velice zajímá. Sestává však z celé řady otázek, na které se dají dávat odpovědi z rozdílných stanovisek: výtvarných, jazykových, pravopisných, právnických aj. Rozlišení ražeb denárových podle vytvoření a správnosti opisů by se snad na první pohled dalo provést podle níž uvedeného rozřídění:

1/ opisy zcela správné a bezvadné, provedené srozumitelnými písmeny, jako je tomu u denárů anglických, italských, francouzských, většiny uherských a mnohdy německých a polských, někdy i u denárů českých, hlavně Oldřicha a Břetislava II., někdy i Boleslava I. a II., např. Katz č.4, 70, 69, 159 aj.

2/ opisy zcela srozumitelné, ale přec jen nepatrně chybné, např. zpětné, nebo s některým písmenem převráceným či ojediněle vynechaných; tak je vyražena převážná část za naprosto srozumitelné považovaných denárů polských, porýnských, švábských, bavorských a českých jakož i epigrafických brakteátů.

3/ opisy sice s četnými pravopisnými chybami způsobenými tím, že při správném i proti-
chůdném směru vypuncování vykazují písmena nedostatečně řezaná s vynechanými tahy; směr, ve kterém jsou položena písmena třebas mnohdy převrácená nebo kusá, ale vždy vykazující jejich příznačné tahy, jakož i počet písmen zhruba souhlasí s písmeny, obsaženými v opise správném; lze tedy někdy přesně určit panovníka, jenž minci dal razit (u nás např. Vladivoj, v Bavorsku Jindřich II.), zvláště napomáhá-li tomuto určení ikonografie a fabrika denáru, jako tomu je u vrcholněrománských denárů českých a moravských XI.–XIII. stol. V rané době denárové patřívají takovými pokaženými opisy vybavené emise velmi často k typu vzornému, jehož hypoteticky první emise má opisy tak správné, že se dá zařadit do hoření skupiny 1/ nebo 2/; jde tedy o emise tzv. následní v moderním slova smyslu, pocházející tudíž z tzv. vládní mincovny, jakož i z téhož roku ražby (pro trhy pořádané v témže podzimu).

4/ denáry s opisy zásadně správnými, ale používajícími písmen tvaru neobvyklého, takže opisy jsou někdy nesnadno srozumitelné (pozdněromán. ražby francouzské), denáry Soběslava Libického s orlem.

5/ opisy složené sice ze zcela správných písmen, ale tak zpřeházené, že jsou vůbec nesrozumitelné (např. český typ ruka-kříž, denáry připisované Boleslavu Chr. za jeho české vlády, některé denáry Jaromírovy). Při jejich určování nutno se řídit hlavně fabrikou ražby (sv. Vojtěch, pozdní denáry Jaromírovy).

6/ opisy složené zpravidla z restrikcí písmen (ve smyslu bodu 3/ a se zmenšeným počtem písmenných znaků, než jich má být ve smyslu bodů 1/ a 2/. Mohou pocházet jak z mincoven královských, vévodských a duchovních (např. české zredukováné denáry mečové) tak i z mincoven drobných dynastií nebo velkých feudálů hodnosti hrabské (ve Frízsku, severoněmeckém Polabí, v Čechách některé emise těsně předethelredské tzv. byzantizující, oboly z nálezů mančického); bývají to podle fabriky též tzv. následní emise původního typu vzorného, ražené pro větší poptávku v prostředí negramotném a pro negramotné příjemce plateb, snad příštího roku po emisi vzorné.

7/ mince s opisy, mnohdy jen na jedné straně srozumitelnými, na druhé straně však nesrozumitelnými (mezi českými denáry např. Katz 13–15, mnohé ražby Jaromírovy na straně s jeho jménem, zvláště u denáru tzv. svatováclavského a Otesova kouřimského), přičemž nesrozumitelnost takového „lžiopisu“ se vyvolala použitím značek jen na podkladě optického (smyslového) klamu negramotným člověkem považovaných za písmena (mnohé španělské, sicilské i uherské mince takto napodobují písmo arabské; polské, slezské a durynské mince napodobují písmo židovské).

8/ mince s opisy sice jen vyčárkovanými, ale promíslenými správným písmem, příznačným pro určitý opis správného znění (velká část severoněmeckých tzv. napodobenin, zhotovených nikoli – jak se dříve myslelo – potulným obchodníkem „na koleně“ na pralesní pasece, nýbrž ve hradišti drobného dynasti-župana v hodnosti toliko hraběte); k nim náležejí též ražby s naklepaným okrajem, vzniklé po r. 1025 v královské německé mincovně Bardowiek ve vévodství saském, Poláky dříve považované za polské mince biskupské z nepochopitelných důvodů.

9/ mince s opisy jen ornamentálně vyčárkovanými; tyto se však zpravidla vyznačují tak vysokou hodnotou střížků a pečlivostí i vzorností celkového provedení, že začíná převládat názor o jejich původu z velmi dobře zařízené mincovny. O tom svědčí v první řadě stylově hybridní typ magdeburský Dbg. 1574 /tab.76 na jedné straně se staroněmeckým správným jménem města MAGADHABV (ovšem zkrácen vynecháním RG pro přílišnou délku), na druhé straně se symetricky rozloženými čarami v opise 4x přerušenými křížkem. Sem tedy nutno řadit nejstarší emise bardowiecké s pouze vyčárkovanými opisy, jejichž výborný střížek ještě nemá naklepaný okraj; dále stejně vyhlížející denáry ale typu tzv. bavorsko-českého např. Katz 16, jenž dobově spadá před Soběslava Libického, nachází se ve vých. Čechách a ve Slezsku a proto ho připisují „zlatem a stříbrem oplývajícímu“ Slavníku Libickému; také křížová strana denáru F III/11 podle mého domnění raženého Boleslavem II. v Lužici pro politickou situaci vzniklou po jeho tažení do Braniborska a Polska); obdobné denáry pozdější fabriky po r.1000 mohly být raženy např. v Jumném při ústí Odry pod dánskou nadvládou Vikingy a Pomořany, nezávislémi na Boleslavu Chr.

Zabýval jsem se a zabývám se stále touto problematikou velmi často při svých pracích; jednou z posledních příležitostí byla otázka onoho dolnopeterského nálezu poškozeného denáru, jež jsem na poradách s Cachem a na jeho příznivý lektorský posudek uveřejnil v NL č.4/1966, ale o němž teď tvrdí on sám opak (viz jeho připomínkový protest, podle něho tam místo zkomoleného VVAISGRAD chce číst PRAGA CIVITD). Nikdy jsem však s těmito otázkami nezačal systematickou práci jako Vy. Rád Vás budu v ní podporovat a těším se proto nashledanou 2/I 1967 na večerní přednášce Cachově.

S přátelskými pozdravy

Váš oddaný Dr. Turnwald

Seznam publikací Kristiána Turnwalda

1926 – Nález denárů Spytihněva II. a Vratislava II. na Plešivci u Lochovic. NČČsl 2, 1926, 125–127.

1927 – a KATZ, V.: Dva nálezy tzv. husitských haléřů. NČČsl 3, 1927, 212–213.

Nález českých, rakouských a německých mincí 15. stol. blíže Drahoňova u Kamenice n. Lipou. NČČs 4, 1928, 48–49.

1929 – Vom Münzwesen der Sächsischen Länder. M 2, 1929, 29–43, 61–68.

Dva nálezy českých grošů. NČČsl 5, 1929, 190.

Nález husitských haléřů v domě firmy Lüftner na Václavském náměstí. NČČsl 5, 1929, 190–191.

Nález ve Skálech. NČČsl 5, 1929, 191–192.

Nález mincí v Lípě. NČČsl 5, 1929, 194–197.

Nález českých grošů u Sv. Ignáce. NČČsl 5, 1929, 197.

Referáty

Stümke Hans, Die Pläne einer Reform des Münzwesens bis zum Tode Kaiser Sigismund. Berlin 1927. NČČsl 5, 1929, 199–200.

Berliner Münzblätter. NČČsl 5, 1929, 207–208.

Blätter für Münzfreunde. NČČsl 5, 1929, 208–209.

Mitteilungen für Münzsammler. NČČsl 5, 1929, 209–210.

Numismatikai Közlöny. NČČsl 5, 1929, 211.

Spink and Sons Numismatic Circular. NČČsl 5, 1929, 212.

The Numismatist. NČČsl 5, 1929, 212–213.

Zprávy

Zájezd do Kutné Hory. NČČsl 5, 1929, 215.

Deutscher Münzforschartag 1928. NČČsl 5, 1929, 215–216.

Americká numismatická společnost. NČČsl 5, 1929, 216.

Přátelům numismatiky. Sběratel 1, 1929, č. 2, 1–2.

1930 – Übersichtliche Geschichte der Numismatik. M 3, 1930, 21–24.

Nález grošů v Jesenici. NČČsl 6, 1930, 141.

Nález v České Lípě. NČČsl 6, 1930, 141–142.

Nález grošů v Kardašově Řečici. NČČsl 6, 1930, 142.

Nález Miličinský. NČČsl 6, 1930, 142–143.

Nález ve Štičci u Kamenice n. Lipou. NČČsl 6, 1930, 143–144.

Některé mincovní značky. Sběratel 2, 1930, č. 2, 2–3.

Čištění mincí. Sběratel 2, 1930, č. 7, 2.

Vývoj numismatiky. Sběratel 2, 1930, č.9, 2–3, č.10, 3.

Referáty

Register zu Bulletin de la Société Suisse de Numismatique, Band I–XI. NČČsl, 6, 1930, 172.

Preidel Helmut, Die Germanischen Kulturen in Böhmen und ihre Träger, Kassel 1930, M 3, 1930, 152–153.

The Numismatist. NČČsl 6, 1930, 174–175.

1931 – Die Einteilung einer Münzensammlung. M 4, 1931, 33–35, 45–48, 67–68, 85–86.

Popis mincí. Sběratel 2, 1931, č.5, 2.

Kolem numismatiky. Sběratel 2, 1931, č. 8, 2.
1932 – Münzen und Siegelkunde. M 5, 1932, 25.
Numismatische Miszellen. Hohenstein. M 5, 1932, 45.
Verein f. Numismatik in Prag vom Jahre 1850. M 5, 1932, 54–59.

Eine neue Denkmünze. M 5, 1932, 59.
Nález mincí Strážky. NČČsl 8, 1932, 170.
Denár Sv. Vojtěcha. Sběratel 3, 1932, č. 4, 1.
Serie filatelistické a numismatické. Sběratel 3, 1932, č. 3, 17–18.
Varianty a chybné ražby. Sběratel 3, 1932, č. 5, 33–34.
Padělky ve sbírkách. Sběratel 3, 1932, č. 6, 41.
Jan Neruda sběratelem mincí. Sběratel 3, 1932, č. 7, 49.
Heraldika a genealogie v numismatice. Sběratel 3, 1932, č. 8, 58–59.

Referát

Numismatický čas. Čsl., Jg. 8. M 5, 1932, 33.

Zpráva

Ausflug der num. Ges. in Dresden nach Prag. M 5, 1932, 54–59.

1933 – Adaukt Voigt (Zu seinem 200. Geburtstage). M 6, 1933, 11–13.

Dva málo známé praehistorické nálezy. Sběratel 4, 1933, č. 4, 29.

Světové vzácnosti na trhu bibliofilském. Sběratel 4, 1933, č. 7, 50.

Recenze

Tabellen zur sächsischen Münzkunde. Sběratel 4, 1933, č. 7, 30.

Seznam českých vládních mincí 1526–1856. Sběratel 4, 1933, č. 8, 58.

1934 – Heslo Numismatika. In: Encyklopedie čs. mládeže VI, 1934, 289–293.

Der Falschmünzer Apel von Vitzthum. M 7, 1934, 36.
Griechische Handelskontramarken. M 7, 1934, 43.

Peníze z třicetileté války. Salon 13, 1934, 18–19.

Výstava pověry. Sběratel 5, 1934, č. 2, 9–10.

Prodej sbírek mincí. Sběratel 5, 1934, č. 6, 41–42.

Přirůtky v numismatickém oddělení Národního musea v Praze za r. 1933. Sběratel 5, 1934, č. m 7, 50.

Památce Eduarda Fialy. Sběratel 5, 1934, č. 8, 57.

Zprávy

Numismatische Wallensteintagung in Prag. M 7, 1934, 10–11.

Die Wallenstein-Austellung in Prag. M 7, 1934, 28–29.

1935 – Numismatická Napoleonica. In: Napoleon. Sborník Napoleonské spol., roč. 1, č. 1 a 2. Praha 1935.

Initiale und Monogramme auf Münzen. M 8, 1935, 87.

Nález mincí dokládá pravdivost pověsti. Num. zpr. Chaura 2, 1935, č. 7, 106–107.

Účesy žen ve starověku. Salon 14, 1935, č. 9, 18–19.

Památce Josefa Smolíka. Sběratel 6, 1935, č. 7, 49.

1936 – Numismatická výstava v Praze. Sběratel 7, 1936, č. 8, 57.

Římské umění v zrcadle numismatiky. Veraikon 22, 1936, 79–85.

1937 – Portréty na nejstarších českých mincích. Dílo 28, 1937, č. 5, 113–114.

Sbírký Rudolfa II. Sběratel 8, 1937, č. 6, 41.

Valutové otázky v minulosti. Sběratel 8, 1937, č. 8, 57–58.

Zemědělství a myslivost na mincích. Věstník Čes. zeměd. musea 1937. Zvl. otisk.

1940 – Jezdec na antických mincích. Salon 19, 1940, č. 4, 8–9.

1941 – Architektura na mincích. Salon 20, 1941, č. 5, 20–21.

1946 – Hřivna. Sběr. zpr. 1, 1946, 3.

Lze obrácený opis na rubu mince považovat za variantu? Sběr. zpr. 1, 1946, 14.

Šťastný sběratel. Sběr. zpr. 1, 1946, 29; 2, 1947, 21.

Mincovní značky podle abecedy. Sběr. zpr. 1, 1946, 20, 39; 2, 1947, 6, 27; 3, 1948, č. 8–9.

1947 – Příspěvek k hypotéze o vzniku ražby mincí. NL 2, 1947, 81–83.

O moravské orlici. Rodokmen 2, 1947, 21–24.

Nález římských mincí u Stradonic. Sběr. zpr. 2, 1947, č. 8–9, 7.

Římské mince z Pardubicka. Sběr. zpr. 2, 1947, č. 8–9, 8.

1949 – České a moravské denáry a brakteáty. Praha 1949. 151 str., 44 tab.

Rakouská literatura o českých mincích. Sběr. zpr. 4, 1949, 3–4.

Jak vyhlížel starý pražský znak? Sběr. zpr. 4, 1949, 41–42.

1950 – Původ názvu hřivna. Praha 1950. Rozmnoženo, 90 str.

K polemice o námi vydané knize „České a moravské denáry a brakteáty“. Sběr. zpr. 5, 1950, 50–57.

Atlantida byla a existuje. Sběr. zpr. 5, 1950, 67–69.

Mithkál. Sběr. zpr. 5, 1950, 83–84.

Oprava v řazení denárů Bořivoje II. Sběr. zpr. 5, 1950, 89–91.

U nás málo známá zpráva o velmi důležitém nálezů mincí, obsahujícím kontramarkované pražské groše. Sběr. zpr. 5, 1950, 91–93.

1951 – Příspěvek k určení příslušnosti moravských peněz s IO. Sběr. zpr. 6, 1951, 1–10.

Uherská mincovna v Českých Budějovicích. Sběr. zpr. 6, 1951, 23.

Další připomínky k mincím s IO. Sběr. zpr. 6, 1951, 37–43.

Předchůdci rožmberského mincovnictví. Sběr. zpr. 6, 1951, 46–48.

Poznámky k olovené sceattě z pražského hradu a k počátkům českého mincovnictví. Sběr. zpr. 6, 1951, 57–70.

Z nálezových zajímavostí. Sběr. zpr. 6, 1951, 75.

Úvahy o Jaromírových denárech. Sběr. zpr. 6, 1951, 76.

1955 – K otázce začátků brněnské mincovny. Numismatické zprávy 1955, č. 2/3, 1–5.

1956 – Nález tzv. následního denáru na Libici v r. 1949. NL 11, 1956, 1–12.

Nález hornorýnských a milánských denárů na Slovensku. NL 11, 1956, 97–101.

Recenze

Haupt W., Oberlausitzer Brakteatenfunde des 13. Jhd. Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege, 4, 1954, 505–581. NL 11, 1956, 60.

Haupt W., Der Münzfund von Kaschwitz. Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege, 1, 1950, 175–199. NL 11, 1956, 126–127.

Coblenz W., Das Münzgefäß von Kaschwitz. Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege, 1, 1950, 200. NL 11, 1956, 127.

Zpráva

Kirsch Quido, Recht und Gerechtigkeit in der Medaillenkunst, Heidelberg 1955. NL 11, 1956, 93–94.

1957 – Silesiaka z budínského hradu. Slezský numismatik 1957, č. 9, 2–3.

1958 – Bohemika v durynském nálezu Ohrdruf II. MNZ 4, 1958, 13–14.

Příspěvek k nově objeveným ratibořským mincím. Slezský numismatik 1958, č. 11, 2–3.

Příspěvek k poznání opavského mincování. Slezský numismatik 1958, č. 14, 3–4.

1959 – Přehled mincí Karla VI. 1711–1740. Liberec 1958. Rozmnoženo. 32 str., 2 tab. 1 mapa.

Ein Beitrag zum schwäbisch-bayrischen Münzwesen. HBN 4, 1958/59, 227–229.

Nový český periferní denár? MNZ 5, 1959, 8–9.

Devisové předpisy a numismatické sběratelství. MNZ 5, 1959, 30.

Tyrolský třítolar Karla VI. MNZ 6, 1959, 52.

Dodatek k Bibliografii numismatické literatury o Slezsku a Kladsku Jaromíra Kaluse,

Slezský numismatik 1959, č. 18, 3–4; č. 19, 4.

Pamětní medaile na ovdovění Petra Voka z Rožmberka. Slezský numismatik 1959, č. 20, 2–4.

Referát

Hatz Gert, Zur mittelalterlichen Münzgeschichte der Niederlausitz. HBN 1954, č. 8, 241–308. Slezský numismatik 1959, č. 16, 3–4.

1960 – Doplnky k řeckému mincovnictví v Malé Asii. MNZ 7, 1960, 9–11.

Padělané bankocetle v Čechách roku 1811. MNZ 7, 1960, 60.

Feudální brakteáty záhvzdské. Slezský numismatik 1960, č. 4/5(24–25), 14–16.

1961 – Český brakteát pro Míšeňsko. Slezský numismatik 1961, č. 6–7(26–27), 26–27.

Recenze

Krasy Hans, Der Münzfund von Hassel bei Kappenberg. MNZ 8, 1961, 114–115.

Krasy Hans, Stadt oder Stift? Berl. Num. Zeitschr. 1958, č. 24, 265–272. MNZ 8, 1961, 115–116.

1962 – Příspěvek k otázce Jaromírova mincovnictví. MNZ 9, 1962, 50–28.

K začátkům platebního styku Slezska se sousedními oblastmi. Slezský numismatik 1962, č. 15(35), 57–60.

Recense. Beiträge Österreichs zur Erforschung der Vergangenheit u. Kulturgeschichte der Menschheit. Bericht über Symposion. AR14, 1962, 118–120.

Recenze

Prohaska D., Boiohaimon. BČSH 1959–1960. AR 14, 1962, 141–143.

Lhote Henri, Objevy v Tasíli. Praha 1962. AR 14, 1962, 582–583.

1963 – Zwei neu bestimmte Denare von Gent. HBN 5, 1963, 495–501.

Dodatek ke zprávě o nálezu denárů z X.stol. z Kórnku. NL 18, 1963, 71–80.

Nález francouzského středověkého žetonu v Čechách. NL 18, 1963, 133.

Další dodatek k bibliografii literatury o numismatických silesiakách. Slezský numismatik 1963, č. 6–17(36–37), 61–63.

Heraldické podklady k pozdním brakteátům. Slezský numismatik 1963, č. 18–19(38–39), 68–69.

Recenze

Museum notes IX, New York 1960. AR 18, 1963, 28–29.

1964 – Diskusní příspěvek k referátu inž. E. Polívky „K obrazové náplni českých denárů tzv. mečového typu“. In: Sborník Čs.-polské num. konference, Opava 1964. 25–26.

Nejstarší polské středověké mince. In: Sborník Čs.-polské num. konference, Opava 1964, 41–43.

Další chebský fenik z konce 12. stol. NL 19, 1964, 111.

Chybný rub denáru Alexandra Severa. NL 19, 1964, 162.

1965 – Návrh na řazení starších denárů Boleslava II. a denárů Soběslava Libického. DP 2, 1965, 1–5.

Münzmeisternamen auf den bayerisch-schwäbischen Denaren des 10. und 11. Jhd.? JNG 15, 1965, 209–230.

Denare vom ältesten ungarischen Oboltyp. NK 64–65, 1965–66, 19–27.

Poznámky k olomouckým denárům Bořivoje a Bolelava. Slezský numismatik 1965, č. 4–5(44–45), 25–26.

Diskusní příspěvek k referátu Ing. E. Polívky „K obrazové náplni českých denárů tzv. mečového typu“. Slezský numismatik 1965, č. 6–7(46–47), 36.

Nejstarší polské středověké mince. Slezský numismatik 1965, č. 8–9(48–49), 47–49.

1966 – Připomínky k tzv. svatováclavskému denáru. DP 3, 1966, 9–15.

Všechny římskorepublikánské denáry nepocházejí z Říma. DP 3, 1966, 124–125.

Nový typ denárů Boleslava II. NL 21, 1966, 97–99.

Poznámky ke kelečskému nálezu mladohradištních denárů a zlomkového stříbra. In: Sborník Valašsko 1966, 3–18.

Zu den Problemen des Rakvicer Münzschatzes. In: Sborník I. numismatického symposia, Brno 1966, 68–72.

Bemerkungen zum Brakteatenfund von Dresden. Sonderdruck aus Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 14–15, 1966, 269–286.

K otázce vzniku znaku markrabství moravského. Zpr. Oblast. Musea jihov. Moravy v Gottwaldově 1966, 36–61.

Recenze

Alföldi M. R., Die Münzanhänger aus dem Frauengrab Heibronn. Böckingen. Fundberichte aus Schwaben, N. F. 16, Stuttgart 1962, 134–146. NL 21, 1966, 119–120.

1967 – Budyšínské zajímavosti z lisóweckého nálezu. DP 4, 1967, 29–36.

1968 – Noch zum Münzwesen Stephans I. NK 66–67, 1967–68, 23–27.

České brakteáty drážďanského typu. DP 5, 1968, 33–39. O začátcích uherského mincovnictví. DP 5, 1968, 65–74. Ještě k denáru uherského krále Štěpána Svatého. DP 5, 1968, 108.

Nová literatura. DP 5, 1968, 127–128.

K chronologii prvních českých denárů. Edice přednášek Num. spol. čs., Praha 1968. 45 str., 16 tab.

Die römischen Münzprägungen als ikonographisches Vorbild der frühmittelalterlichen Prägekunst, insbesondere in Böhmen und Mähren. In: Sborník Antiquitas graeco-romana ac tempora nostra, Brno 1966, vydáno Praha 1968, 453–460.

Připomínky ke společnému denáru Konráda I. a Oty I. Slezský numismatik 1968, č. 16–17 (56–57), 85–87.

Ještě o Křemži. Výběr z prací členů histor. kroužku při Jihočes. museu v Čes. Budějovicích 5, 1968, č. 2, 2–5.

Dodatky k otázce původu moravského znaku a znaku olomouckého biskupství. Zprávy Vlastiv. ústavu v Olomouci 1968, č. 139, 19–23.

1969 – Nové velké české brakteáty z Borne. DP 6, 1969, 33–39.

Ještě k Jaromírově budyšínskému mincovnictví. I. část. DP 6, 1969, 65–75; II. část, DP 6, 1969, 97–107.

K dějinám rýžování a dolování zlata na Berounsku. NL 24, 1969, 116.

Ještě k datování denáru F IX-15. Slezský numismatik 1969, č. 2–4(62–64), 6–7.

Slezský opisový brakteát s orlicí. Slezský numismatik 1969, č. 2–4(62–64), 6–7.

1970 – Numismatické novinky z brněnského musea. DP 7, 1970, 6–7.

Bohemika z Inzellského nálezu. DP 7, 1970, 33–38.

První český denár s pseudoepigrafikou. DP 7, 1970, 65–70.

Určení některých denárů Dannenbergem neurčených. NL 25, 1970, 150–157.

Rencenze

Pošváv J., Polské mince v českých zemích. Časop. Slez. Musea 1961, 48–61. MNZ 12, 1970, 92–93

Berliner Num. Zeitschrift. MNZ 12, 1970, 94–97.

Studii si cercetari de numismatica, vol. III. Bukurešť 1960. MNZ 12, 1970, 97–99.

1971 – Münzdatierte Geldbüchsenfunde aus der Brakteatenzeit. In: Actes du VII. Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protihistorique, Prague 1966, sv. 2., Praha 1971, 1371–1374. Sprachliche Eigentümlichkeiten aus dem vorgeschichtlichen Südbaltikum. Ibidem, 1344–1347.

1974 – Nejstarší provedení feudálního erbu v Čechách. Listy Genealogické a heraldické společnosti v Praze 1974, č. 2, 14–18.

1976 – Vztah moravského mincovnictví 13. stol. k mincovnictví okolních zemí. In: Sborník II. num. symposia, Brno 1976, 157–166.

1984 – Další numismatická inedita Moravského musea v Brně. MNZ 16, 1984, 5–8.

Nedatováno

Slohové zajímavosti na římských a řeckých mincích. Rozmnoženo, bez letopočtu. 8 str. (Srv. Bibl. Numismatica VIII, 1982, 12).

Mincovní značky – posloupnost českých panovníků. Rozmnoženo, bez letopočtu (V knihovně brněnské pobočky ČNS).

Schematický přehled vývoje evropské a středomořské kultury. Rukopis bez letopočtu. (V knihovně ČNS).

Použité zkratky

AR – Archeologické rozhledy

DP – Drobná plastika

HBN – Hamburger Beiträge zur Numismatik

JNG – Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte

M – Der Münzensammler

MNZ – Moravské numismatické zprávy

NČČsl – Numismatický časopis československý

NK – Numismatikai Közlöny

NL – Numismatické listy

Sběr. zpr. – Sběratelské zprávy Československé společnosti přátel drobné plastiky

•••••

Zum Andenken an Dr. Kristian Turnwald

Im Beitrag sind die numismatischen Aktivitäten des bedeutsamen Prager Numismatikers JUDr. Kristian Turnwald (1896–1970) geschildert.

Deutsch vom Verfasser

■ literatura

Dobras, Wolfgang: Münzen
der Mainzer Erzbischöfe
aus der Zeit der Staufer.
Katalog der Brakteaten im
Münzkabinett des Stadt-
archivs Mainz.

Mainz 2005, 136 str., 346 vyobr.

V edici Beiträge zur Geschichte der Stadt Mainz, sv. 34 vyšel velmi cenný katalog mincí, brakteátových ražeb mohučských arcibiskupů štaufovské epochy, uložených v mincovním kabinetě Státního archivu v Mohuči.

Autorem publikace je Wolfgang Dobras, který zpřístupňuje mohučské brakteáty širokého střížku ze 12. a 13. století, fascinující svým uměleckým provedením. Vychází z poznatků oborových předchůdců, které v mnoha směrech upřesňuje, především v časovém a místním vročení jednotlivých ražeb. Dobrasův katalog má po stránce obsahové i formální všechny předpoklady, aby se stal východiskem plánovaného korpusu všech mohučských ražeb.

Po úvodu, obsahujícím základní historické údaje ve vztahu k mohučskému mincování sledované etapy, jeho ikonografii, technice ražby a dalším aspektům tvorby, následuje katalog mincí jednotlivých vydavatelů. Životopisná data spolu se zvětšeným vyobrazením každého z nich, převzatá z mincí, uvozují popisy 198 kusů jejich ražeb. Všechny tyto ražby jsou vyobrazeny a důkladně popsány, včetně časového řazení do let, jednotlivých mincoven, technických parametrů a citací literatury. Dva doplňky katalogu, které publikaci spolu s přehledem literatury uzavírají, zaznamenávají brakteáty poštaufovské etapy a ražby blíže nepřidělené v počtu 136 a 12 kusů.

Nový katalog mohučských brakteátů je přínosným numismatickým dílem, obohacujícím a doplňujícím naše dosavadní vědomosti. Jeho předností je i mimořádné, zcela netradiční grafické zpracování, kterým na

prvý pohled zaujme. Můžeme si jen přát, aby se stal po stránce obsahové i formální vzorem české numismatické tvorby, která v oblasti brakteátové výrazně stagnuje.

J. Hásková

Slovenská numizmatika
XVII. Archeologický ústav
SAV, Spoločnosť Antona
Točíka na zverejňovanie
výsledkov archeologického
a numizmatického výskumu,
Národný numizmatický ko-
mitét SR.

Nitra 2004, 365 str.

Obsáhlý 17. svazek Slovenské numizmatiky, věnovaný 100. výročí narození PhDr. Ľudmily Kraskovské, CSc., obsahuje 4 studie, 4 materiálové příspěvky, 32 zpráv o nových mincovních nálezech, 6 vzpomínek a nekrologů, 5 zpráv o konferencích a výstavách, 6 recenzí a bibliografii slovenské numismatiky za léta 2000–2002. Oddíl studií přináší pojednání E. Kolníkové, *Severoslovenské keltské mince s hrboľom na averze* (s. 11–52 – autorka rozbořem typů a variant těchto ražeb, které se zařazují do 1. století př. Kr. a jejichž výskyt se kryje s mapou osídlení severního Slovenska v období púchovské kultury, navazuje na bádání předchozích generací a v mnohém potvrzuje jejich závěry. Mince razili z místních zdrojů stříbra a mědi kmenoví náčelníci, aby zvýraznili svou společenskou suverenitu a hospodářskou prosperitu, využívali je k tvorbě kmenového pokladu, k vyplácení bojovníků a osob, které jim poskytovaly různé služby. Jejich ikonografie a symbolika měla kultovní charakter. Zhotovovány byly pravděpodobně ve šperkařských dílnách, z nichž některé se na výrobu mincí asi specializovaly. Metrologicky ani typologicky nejsou tyto mince jednotnou skupinou), J. Militkého, *Finds of Roman and early Byzantine gold coins on the territory of*

the Czech Republic (s. 53–76 – časový a obsahový rozbor nálezů většinou jednotlivých zlatých římských a raně byzantských mincí z Čech (61 nálezů) a Moravy (32 nálezů), z nichž část (11 + 6 nálezů) není přesněji popsána. Obdobím nejvyšší nálezové koncentrace těchto mincí bylo 5. století; relativně početnou koncentrací se vyznačovalo 1. století, z 2. století jsou známy nálezy zlatých mincí pouze z Moravy, z 3. století pouze z Čech, z 1. poloviny 4. století chybí jejich nálezy v Čechách i na Moravě. Ke zvýšení, nálezy doloženému importu zlatých mincí došlo až v posledních desetiletích 4. století. Pokračoval do 1. poloviny 6. století a jeho epilogem jsou Heracliovy solidy, datované do dvacátých let 7. století), F. Oslanského, *Zo spisomnienia majetkových hodnôt ostrihomského arcibiskupstva z polovice 15. storočia na Slovensku* (s. 77–86 – na základě písemných dokumentů zpracovaný přehled škod, které způsobil Pongrác ze Sv. Mikuláše ostříhomskému arcibiskupovi v letech 1446–1448. Jeho příjem z loupeží, na nichž se podíleli i lidé, zvaní bratři /podle autora nepochybně bývalí husitští bojovníci, kterým se po bitvě na Lipanech nepodařilo dostat do žoldněřského vojska/, nejednou dosahoval, ale i převyšoval roční příjem arcibiskupství), J. Hunky, *Nové fakty o najväčšom bratislavskom náleze mincí z prvej tretiny 16. storočia* (s. 87–99 – nález, který je registrován v Nálezech mincí na Slovensku II, č. 171 nebyl odkryt v roce 1894, ale již v roce 1893 a neobsahoval 3309 mincí, ale 6642 mincí, z více než 81% uherských /především drobné ražby – denáry Ludvíka II. (1516–1526)/. Z českých ražeb obsahoval 30 pražských grošů a 174 jednostranných bílých peněz ? – haléřů Vladislava II. (1471–1516) a 54 jednostranných bílých peněz ? – haléřů Ludvíka I. (1516–1526). Hotovost byla ukryta pravděpodobně v letech 1530–1532, v době největšího náporu Turků na Bratislavu).

Materiálové příspěvky jsou věnovány problematice novověku: I. Trenčan, *Produkcija mincí v kremnickej mincovni v roku 1693*

(s. 101–138 – souhrn a rozbor dat z archivních pramenů, uložených ve Státním ústředním báňském archivu v Banské Štiavnici a v Archivu mincovny), D. Kianička – V. Wollmann, *Lúčenie zlata a striebra v kremnickej mincovni v 18. storočí* (s. 139–171 – edice rukopisu, který v roce 1768 vypracoval hlavní odlučovač zlata Matej Scarwuth /uložen ve fondech Rumunského národního archivu, Okresní ředitelství Kluž, fond Sedmihradská báňská pokladna/), P. Novosedlík, *Falzum 20-grajciara Jozefa II. z roku 1784* (s. 173–174 – mince se značkou vídeňské mincovny), A. Fiala, *Ruské a sovietske razby v numizmatickom kabinete Mestského múzea v Bratislave* (s. 175–186 – v katalogu je zaznamenáno 244 kusů mincí od 15. století do současnosti).

Téměř stostránkový oddíl Nálezy přináší obdivuhodné množství pramenných svědectví o výskytu keltských, římských, raně a pozdně středověkých a novověkých mincí, mj. i českých a moravských ražeb. A. Fiala publikuje nález moravského denáru Oty I. Sličného (1061–1087) z Bratislavi (s. 212–213); M. Budaj zaznamenává napodobeninu jednostranného bílého peníze Vladislava II. z let 1485–1500 mezi mincemi nalezenými na Plaveckém hradu (s. 228–232), 114 pražských grošů Václava IV. v nálezu ze Skalice (s. 233–238), pražský groš Jana Lucemburského ve starším nálezu z hradu Šášova (s. 248–253), 4 jednostranné kruhové peníze bez čtyřrázu z doby mezivládí (1439–1458) a z doby vlády Jiřího z Poděbrad (1458–1471) v nálezu z Pezinku (s. 256–261); J. Hunka krejcar Ferdinanda II. z kutnohorské mincovny z roku 1624 v nálezu z Topolčian (s. 264–267) a M. Soják grešli Marie Terezie s neúplně čitelným letopočtem z pražské mincovny (s. 274–278).

Vzpomínky a nekrology jsou věnovány PhDr. Štefanu Kazimírovi, CSc. (1924–1989), při příležitosti jeho nedožitých osmdesátin (vzpomínku doprovází bibliografie jeho prací z let 1957–1992, v níž bohužel není zaznamenán článek k jeho šedesátinám, otištěný v Num. listech 40, 1985, s. 59–61

• Muzeum v Kralovicích, pamětní síň sochařky Marie Uchytlové

lu sousoší věnovaného obětem lidické tragédie během 2. světové války. Nebýt obětavé práce J. V. Hampla, pokračovatele jejího odkazu, asi bychom do dnešních dnů mohli vidět pouze dokončený sádrový model. Ten byl po odlití 82 soch do bronzu a jejich umístění na lidické pláni (realizováno v 90. letech a osazeno v červnu 2000 díky Spolku pro realizaci pomníku dětských obětí války), převezen do muzea v Mariánské Týnici. V tomto muzeu, nádherné klášterní stavbě J. B. Santiniho se návštěvník může setkat ve východní apsidě kostela Zvěstování Panny Marie nejen s tímto obrovským exponátem, ale v části proboštství, kde je expozice, vztahující se k historii severního Plzeňska, i s bohatým souborem litinové produkce plaské metternichovské hutě, refektářem – výstavním sálem i pamětní síní umělkyně.

Patrně nejrozšířenějším dílem Uchytlové, s kterým se setkal mimo současnou, nejmladší generaci úplně každý občan naší re-

publiky, je realizace kovové mince – jednoruny, na které je zobrazena žena, sázející v pokleku lipový strom. Mince byla československým platidlem od 2. 9. 1957 do 30. 9. 1993. Proměnou prošla pouze lícová strana mince, a to v souvislosti s proměnou státního znaku.

Je nesporně pozitivním signálem, že na celoživotní dílo Marie Uchytlové upomíná i pamětní deska v Kralovicích u Plzně. To, že bylo zvoleno datum odhalení 15. listopadu není pouhou náhodou. Sochařka totiž zemřela 16. listopadu 1989.

V. Podestát

•••••

Kontakt na Muzeum a galerii severního Plzeňska v Mariánské Týnici – tel.: 373 396 410, www.mtynice.cz, e-mail: mtynice@iol.cz, otevřeno: duben – říjen 9,00–17,00 denně mimo pondělí; květen – září 9,00–18,00; listopad–březen 9,00–15,00 v pracovní dny.

Obsah

Jiří Hána

K výrobní technologii ve středověké mincovně (K diskusi o klopování a kvečování, jejich významu a sledu ve výrobním procesu) 129
 Bemerkungen zu der Herstellungs-technologie in der mittelalterlichen Münzstätte (Zur Diskussion über das Klopfen und Quetschen und deren Bedeutung und Reihenfolge in dem Herstellungsprozess)

Tomáš Kleisner

Pražská židovská medaile Karla IV. . . . 136
 Die Prager jüdische Medaille von Karl IV.

Materiály

Petr Veselý

Arnulf, vévoda bavorský, v Čechách . . . 141
 Arnulf, der Fürst von Bayern in Böhmen

Jaromír Indra

Nálezky mincí v rakouském Slezsku . . . 143
 Funde der Münzen im österreichischen Schlesien in den Jahren 1842–1864

Nové medaile 146

Osobní zprávy 148

Literatura 156

Kronika 158

Na 1. a 4. straně obálky **neznámý denár bavorského vévody Arnulfa** (911–914, 917–937), nalezený v Čechách. Text na str. 141–142.

NUMISMATICKÉ LISTY

ROČNÍK LX – 2005 – Číslo 5

Vydává: © Národní muzeum, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1

Redaktorka: Jarmila Hásková

Redakční tajemník: Jiří Horáček

Redakční rada: Jiří Hána, Josef Hrdý,

František Kavka, Jaromír Lukas,

Věra Němečková, Josef Paukert,

Zdeněk Petráň, Jiří Sláma,

Eduard Šimek, Jiří Šimůnek,

Jan Štefan, Michal Vitanovský

Jazyková redakce: Juliana Boublíková

Grafická úprava: Otakar Dušek

Redakce: Národní muzeum, 115 79 Praha 1, Václavské náměstí 68, telefon 224 497 292

Tisk: Arpa, Dvůr Králové nad Labem

Vychází šestkrát ročně

Přímý prodej zajišťuje stánek v hlavní budově Národního muzea, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1

Předplatné v České republice vyřizuje firma Myris Trade s. r. o., P. O. Box: 2, V Štíhlách 1311, 142 00 Praha 4, tel.: 234 035 200, fax: 234 035 207, 244 470 778, e-mail: myris@myris.cz

Zahraniční předplatné vč. Slovenska je vyřizováno výhradně firmou Myris Trade s. r. o., tel.: +420 234 035 200, +420 234 035 201, fax: +420 234 035 207, +420 244 470 778, e-mail: myris@myris.cz

Ceny předplatného na výše uvedené adrese

Pro členy České numismatické společnosti zasílá Česká numismatická společnost, 101 00 Praha 10 – Vršovice, Arménská 1369, telefon 271 730 775

Redakční uzávěrky

1. února, 30. března, 1. června, 31. července, 1. září, 30. listopadu

Toto číslo vyšlo v listopadu 2005

ISSN 0029-6074, MK ČR E 568

**V tomto domě se narodila
Marie Uchytlová
(* 17. 1. 1924 + 16. 11. 1989)
sochařka a medailérka,
jejímž nejvýznamnějším dílem je
Památník dětským obětem válek v Lidicích.**

**" Vybrala jsem si tento druh umění,
protože je ze všech nejsrozumitelnější."**

U příležitosti 80. výročí narození věnovalo město Kralovice 2004

- Deska akad. sochařky Marie Uchytlové / Jiří V. Hampl, 2004 /, odhalená v Kralovicích 15. 11. 2004

1. a 4. str. obálky / neznámý denár bavorského vévody
Arnulfa (911-914, 917-937) /, nalezený v Čechách

